Quarterly

Sanjha Punjabi Virsa

سانجھا پنجابی ورثہ

ਸਾਂਝਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਰਸਾ

Vol: 03 January-March 2026 Issue: 01

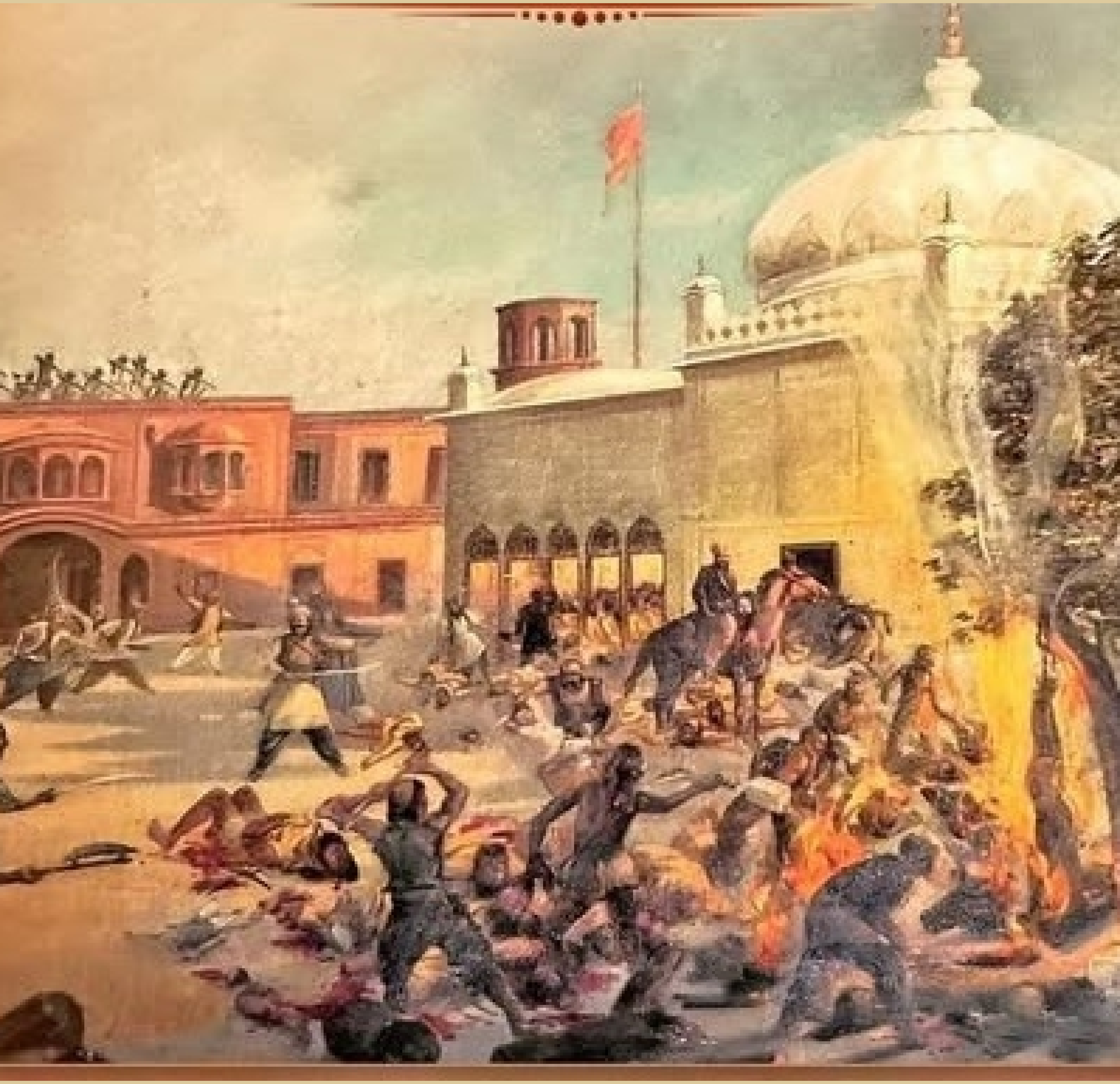

WORLD CENTRE FOR PUNJABI 25. NISBAT ROAD, LAHORE

Quarterly

SANJHA PUNJABI VIRSA

PROF. (R) DR. ABDUL RAZZAQ SHAHID

Chief Editor

Jan - March 2026

WORLD CENTRE FOR PUNJABI

25 Nisbat Road, Lahore, Pakitan.

World Centre for Punjabi 2026

1. The matter in this issue may be used for research citing the source clearly; Any part of it may also be reproduced or included in other publications provided Sanjha Punjab Virsa is quoted as source.
2. The matter appearing in any of the sections of Sanjha Punjab Virsa expresses the views of its author/contributor and not necessarily subscribed by WCP or any of its functionaries.

PUBLISHED BY:

Prof. (R) Dr. Abdul Razzaq Shahid

Diretor

25 Nisbat Road, Lahore, Pakistan.

Ph: +92-42 37312080 – Whatsapp: +92-316-0770117

Email: wordcentreforpunjabi@gmail.com

Website: www.worldcentreforpunjabi.org

https://www.facebook.com/profile.php?id=61557503945160

Editor

Faisal Arshad Butt

Imran Ahmad

Advisory Committee

Dr. Gurdarshan Singh Dhillon

Prof. Himmat Singh

Prof. Dr. Jasbir Kaur

Dr. Davinder Pal Singh

Sardar Gurmail Singh Khalsa

Dr. Mujahida Butt

Prof. Dr. Mirza Moin Uddin

Dr. Muhammad Tariq Baloch

Price: Pakistan Rs. 500/-

Foreign: US $ 10

CONTENTS

1.	*Editorial*	***04***
2.	**Inidan Fascism** **Baljit Singh**	***05***
3.	**Samay Di Gall:** • **International Seminars** • **International Conferences** • **International Webinars**	***15***

EDITORIAL

Assalam-o-Alaikum!

Sat Sri Akaal !

First of all, many thanks to all the friends who are connected with the **"World Centre for Punjabi"** through **"Sanjha Punjabi Virsa."** All our success is because of your love and support. The major event of the last quarter was **"Saka Nankana Sahib."** It was a turning point in Sikh history that not only deeply shook the Sikh community but also inspired them to unite and deal with their affairs collectively. In this regard, we are including a special article in **"Sanjha Punjabi Virsa."** The respected author of this article is **Jaswinder Singh Rupaal.** The article is being presented in both **Shahmukhi** and **Gurmukhi** scripts. I had seen this article published elsewhere and requested the author that we would also like to publish it in our upcoming issue. With great kindness, he granted us permission to publish it. We are very grateful to him for this.

In the English section, you will read a valuable article titled **"Indian Fascism"** by **Bijla Singh.** As the title itself indicates, it is a very important subject and the author has shed light on it in an excellent manner. We are thankful to him for this contribution.

As always, along with the sweet memories of the **Pak Yatra**, you will also get the opportunity to learn about the activities of the **World Centre for Punjabi**.

We always look forward to receiving your writings and suggestions.

Prof. (R) Dr. Abdul Razzaq Shahid
Chief Editor

INDIAN FASCISM

Bijla Singh

Due to the propaganda and hate campaigns carried out by the Indian media with Hindu backing, the Khalistan movement has been invariably presented in a negative manner to the general public of India and the rest of the world. The Indian agitprop against the Khalistan movement reached such heights that it essentially equates the movement with terrorism and fascism. However, the facts of the matter speak differently, and as we shall analyze, evince that it is the Hindus themselves who are the true proponents of fascism. Rather than looking at the historical and political facts, the vast majority of Indian Hindus is impoliticly indoctrinated by its crooning government and fails to notice the gross human rights violations in Punjab and the suppression of the Sikhs. In this article, we present enough evidence to show that fascism is being widely practiced and propagated in certain circles of the Hindu elite.

Firstly, it would be beneficial to consider the definition of fascism and then establish whether the definition holds any ties with the Khalistan movement.

The Oxford English Dictionary[1] provides two definitions of fascism. The first is:

1. An authoritarian and nationalistic right-wing system of government and social organization.

The above definition does not apply to Khalistanis since there is no Khalistan government or any social organization within the Sikh nation promoting right-wing ideology. The political system of dictatorship is opposed by the ideals of the Gurus. As advocated by the Sikh Gurus, the nation must be led by not one, but five leaders who are to be selected by the entire Sikh nation. This is democratic in nature. The second definition of fascism is:

2. In extended use: the advocacy of a particular viewpoint or practice in a manner perceived as intolerant or authoritarian.

From the very beginning, Sikhs have been a highly accepting and tolerant nation. Sri Guru Tegh Bahadur Ji sacrificed his life for the sake of freedom of religion. During the 18th century when many Hindus turned against the Sikhs, the latter never destroyed any Hindu religious place. Gurbani very eloquently preaches oneness of humanity and Sikhs adhere to these principles. Thus, it is both blasphemous and iniquitous to brand Sikhs as fascists. This labeling can only be attributed to the Hindu Indian government's deep-set hatred and intolerance towards the Sikhs.

The Merriam-Webster dictionary defines fascism as follows:

a political philosophy, movement, or regime that exalts nation and often race above the individual and that stands for a centralized **autocratic government headed by a dictatorial leader**, severe economic and social regimentation, and **forcible suppression of opposition.**[2]

The Sikh polity does not promote any ideology that fits the above description. On the contrary, Sikh history is testimonial to the fact that the Sikh nation has held no animosity towards any community. During the Misl period and the kingdom of Maharaja Ranjit Singh, non-Sikh subjects were treated on equal terms to Sikhs. Hindus and Muslims were given high ranking positions in government without any discrimination. Such was not the case in the Mughal Empire nor is it the same in India today.

Brahmanism – Hindu Fascism:

What exactly is Brahmanism? Swami Dharma Theertha defines it as:

Brahmanism is the name used by historians to denote the exploiters and their civilization. It may be defined as a system of socio-religious domination and exploitation of the Hindus based on caste, priestcraft and false philosophy, - caste representing the scheme of domination, priestcraft the means of exploitation, and false philosophy a justification of both caste and priestcraft.[3]

In Brahmanism, Brahman (Hindu) priests are at the top of the order and everyone else is below them. The Brahmans are the rulers and leaders of the Hindu community. There is not a single event in a Hindu's life that goes unchecked by the Brahmans. According to the caste system, the society is divided into four categories and the Brahmans preside over all of them. In the fourth category, at the bottom of the hierarchy, are the so-called Shudras who are the slave force of the Hindus. These so-called Shudras have no human rights and are considered inferior compared to all others in society. Swami Dharma Theertha notes:

Kings as well as Brahmans were interested in keeping the people weak and submissive for exploitation. The caste system served effectively to divide them into groups and prevent their rising against oppressors. It was the most deadly weapon of imperialistic domination ever invented by the human brain.[4]

Thus, Brahmanism is an exploitation system built upon the caste system that defines the social order of the Hindu society. The system, invented by the Brahmans who currently rule the Indian masses, is against the concept of freedom. Shudras have no right to excel in society, raise their social status, gain education, enter temples or inter-mingle with the upper castes. This leaves no doubt that Brahmanism, commonly known as Hinduism today, is nothing short of fascism in which: (i) a Brahman is the dictator and authoritarian leader; (ii) the caste system is the organized social system that promotes divisions and denies freedom to the majority of the Indian population; and (iii) is extremely intolerant of views opposed to its false beliefs. Unmistakably, it is a system full of discrimination, oppression and subjugation.

In words of Swami Dharma Theertha:

In its details the Hindu social order is simply a menace to freedom, unity and peace.[5]

Therefore, India is not a democratic country since it is being ruled by those who know not of democracy, but only of dictatorship. Dharma Theertha further elaborates:

Freedom with caste is a mockery.[6]

It is the same caste system that was openly supported and sanctioned by Mohandas Karamchand Gandhi, the itular "Mahatma". He states:

It will be a chaos if every day a Brahmin is to be changed into a Shudra and a Shudra is to be changed into a Brahmin. The caste system is a natural order of society. ... I am opposed to all those who are out to destroy the caste system.[7]

The caste system was so grossly ingrained in him that he found the concept of equality abhorrent and alien. According to Gandhi, one's profession was determined not by skills or qualifications, but by ancestry; through birth and was hereditary. He states:

In accepting the fourfold division I am simply accepting the laws of Nature, taking for granted what is inherent in human nature and the law of heredity. ... [But] it is not possible in one birth entirely to undo the results of our past doings. ... So ugly did he find Western-style competition that he would prohibit anyone who acquired a skill other than his "hereditary" one from earning a living by the new one.[8]

It is bitterly ironic that Hindus continue to label Khalistanis, who wish to establish a state of equality, as fascists, yet praise Gandhi, an advocate of an explicitly fascist caste system, as a “freedom fighter”.

It is the same caste system that is being advocated and supported by the current Indian government using the methods of reservation systems. According to this system, the so-called low castes have reserved seats in educational institutions and government grants available only to them. Everyone including the Sikhs who do not adhere to the caste system is required to report their caste name in order to determine whether they qualify for reserved seats or not. In this way, everyone is being forcibly coerced into the caste system. This is not at an attempt to raise a person’s social status, as the Brahman regime claims, but rather an attempt to keep the entire nation within the confines of Hinduism thereby simultaneously safeguarding the caste system. If it were not for this governmental system of social management, the suppressed low castes would leave the shackles of Hinduism behind and adopt other faiths like Sikhism in which they will be granted and assured of equal status in the social system. If this were to occur in reality, it would not only tear the fabric of the Hindu exploitation system apart but it would also increase the numbers of the Sikh minority. To ensure that this does not occur, the austere Brahmin regime employs the reservation system.

If the freedom of religion truly existed in India; for the purpose of the reservation systems only Hindus would be required to report their caste name and the separate identity of the Sikhs would be acknowledged. However, religious freedom does not exist in India, and the Sikhs are not officially recognized as a distinct nation and religion. This is another attempt of the fascist Brahmin regime to force the Sikhs back into the fold of Hinduism and compulsorily subvert the Sikhs identity, culture and religion. The Sikhs wish to destroy the shackles of slavery not only for themselves but also for the rest of the Indian population. Thus it is not coincidental that the Brahman Hindus are employing all means and methods at their disposal to brand Sikhs as terrorists.

India’s Freedom Fighters and the Nazis:

Even before the independence of India, some of the Indian freedom movement leaders were eager to join forces with, and seek the assistance of, the Nazis to end the British rule. Perhaps the foremost example is that of Subash Chandar Bose. Due to his anti-British activities, Bose was put under house arrest, nevertheless he soon escaped in the guise of a pathan and traveled to Germany to seek alliance with Hitler.

In Germany, he met the higher officials of the Foreign Department and expressed his desire to form an 'Indian Government in Exile' and expected its immediate diplomatic recognition from the Axis Powers. He established himself as the leader of India and was so influenced by Nazi ideology that he adopted the title of “Netaji”, the Indian equivalent of "leader" or "Führer". Bose also desired to form an Indian Army consisting of Indian prisoners of war from North Africa. In the draft proposal of the same, he submitted the following recommendations:

a. The Axis Powers would sign a treaty with the ‘Free Indian Government in Exile’ guaranteeing India's independence from British rule once the war was won;

b. The Indian Army would consist of 50,000 soldiers of Indian origin;

c. After liberating India, Germany would hand over responsibility to the Government in Exile headed by Netaji himself.[9]

In Berlin, he founded the Free India Center and created the Indian Legion by recruiting Indian prisoners of war. Its members swore the following allegiance to Hitler and Bose: "I

swear by God this holy oath that I will obey the leader of the German race and state, Adolf Hitler, as the commander of the German armed forces in the fight for India, whose leader is Subhas Chandra Bose".[10]

Therefore, it is doubtless that Bose was heavily and insidiously involved with the fascist Nazi regime. The evidence presented above, absolutely clarifies that the Indian fanatics were leaving no stone unturned in their quest to free India from British rule. They were even willing and eager to ally with the cruel and oppressive Nazis. The precipitous hypocrisy of the Hindus is axiomatic in the fact that they, without a shred of evidence, malign the Khalistanis by branding them fascists, yet sing the praises of Nazi allies whom they adorn with the title of "freedom fighters". If the Hindus truly hate fascism and reject it in its entirety then they should disown Bose and declare him a traitor.

Hindu Nazi Groups – RSS and its Families:

One may very well wonder that in the modern world, India surely cannot be supporting fascism and concurrently advocating democracy. However, such questions and discussion are fruitless, because the fact of the matter is that India and Hindus are not what they portray themselves as to the world: there are many Hindu terrorist groups advocating far right-wing ideology in India. One of the largest, most nefarious and notorious is the Rashtriya Swayamsevak Sangh, popularly known as the RSS. It is an extremist militant group that promotes Hindu supremacy over the entire country. RSS was founded by a Brahman, Hedgewar, and most of its early theorists too were Brahmans and advocates of fascism. Furthermore, the RSS is overly ruled by the Brahmans who as described previously wish to keep Indian population at the fingertips to be used and exploited at will. Basu *et al.,* state:

The RSS, from its inception down to today, has been overwhelmingly middle class Brahmin or Bania in composition, drawn together on the basis of a far psychosis directed against other social groups: Muslims, most overtly, but by implication also lower caste Hindus.[11]

RSS was started to militarize Hindus and promote Hindutva i.e. Hindu culture as supreme and possessing dominance over all minorities. Its branches are called shakhas and other affiliated groups like Shiv Sena, Bajrang Dal etc. with similar ideology are referred to as "parivaar" or family.

The early RSS leaders kept personal contacts with fascist leaders such as Mussolini and Hitler. Marzia Casolari states:

The interest of Indian Hindu nationalists in fascism and Mussolini must not be considered as dictated by an occasional curiosity, confined to a few individuals, rather, it should be considered as the culminating result of the attention that Hindu nationalists, especially in Maharashtra, focused on Italian dictatorship and its leader.[12]

The first Hindu radical to become explicitly connected with rising fascism in Europe was Dr. B.S. Moonje who was Hedgewar's mentor and major influence[13]. On his return from a round table conference in 1931, he took a tour of Europe and made a long stop-over in Italy. There he visited some important military schools and educational institutions for the purpose of adopting the same methods to militarize the Hindus. The highlight of the visit was the meeting with Mussolini. Being much impressed by the organized military schools, he stated:

Leaders should imitate the youth movement of Germany and the Balilla and Fascist organizations of Italy. I think they are eminently suited for introduction in India,

adapting them to suit the special conditions. I have been very much impressed by these movements and I have seen their activities with my own eyes in all details.[14]

After returning to India, he spared no time in quickly getting to work and organizing Hindus on the lines of a fascist agenda. He found one such school, the RSS, as being most suitable for his plan. Relating fascism to the RSS, he states:

The idea of fascism vividly brings out the conception of unity amongst people... India and particularly Hindu Indians need some such institution for the military regeneration of the Hindus: so that the artificial distinction so much emphasized by the British of martial and non–martial classes amongst the Hindus may disappear....Our institution of Rashtriya Swayamsevak Sangh of Nagpur under Dr. Hedgewar is of this kind, though quite independently conceived. I will spend the rest of my life in developing and extending this Institution of Dr. Hedgewar all throughout Maharashtra and other provinces.[15]

Commenting on the purpose of the physical training provided by the RSS, Moonje states:

This training is meant for qualifying and fitting our boys for the game of **killing masses of men** with the ambition of winning victory with the best possible causalities of dead and wounded while causing the utmost possible to the adversary.[16] (bold ours)

Thus, Moonje played a crucial role in molding the RSS along fascist lines.[17]

As explained in the definition provided at the beginning of the article, fascism is completely in opposition to democracy and advocates dictatorship. A single dictator's whims are considered more useful and more binding to an entire nation than those of separate democratic institutions. This framework proves to be an almost exact fit for the RSS: the successor is decided solely at the discretion of the current leader, and a voting system in the organization is totally nonexistent. Its organization is entirely dictatorial and built upon a fascist agenda. Describing the organization's structure of RSS, Basu *et al.* state:

A meeting of prominent RSS workers at Nagpur on 9-10 November 1929 decided to formalize the institutional structure. The key principle adopted was that of *ek chalak annuvartita* (**following one leader**), and, as proposed by Appaji Joshi, Hedgewar was chosen as *sarsangh chalak,* **supreme director on a life-time basis**. **Thus the RSS decided to avoid internal democracy**, and opted for a totally centralized command structure, which Hedgewar would be free to expand and elaborate as and when required.[18] (ours)

Therefore, the RSS leadership is entirely dictatorial with the current leader personally appointing his successor. Andersen & Damle explain:

The RSS has experienced no major succession crisis probably because swayamsevaks believe that a *sarsangh chalak* has the right to choose his successor. Golwalkar was announced to be Hedgewar's choice as the next sarsangh *chalak*….Golwalkar's successor was also accepted with little overt opposition.[19]

The leader makes all the rules and whatever he says is obeyed by the members. The members are not encouraged to read, advance their mental thinking, or to question the leadership. They are expected to obey like servants and never to utter a word. The members are provided physical training in order to defend themselves from the "minority threat" and "protect" the Hindus from minority attacks. Hindutva is not the majority voice within democratic parameters but rather the

majority voice of the Hindu population. Basu *et al.* differentiating RSS ideology from democracy explain:

In democracy, however, no majority is ever assumed to be permanent, or based on a single unchanging identity alone: a majority is constructed from issue to issue and can change from programme to programme. The majority that Hindutva claims to represent, on the other hand, is by definition, permanent, for it is constituted solely by the fact that 85 percent of the population are, by census statistics, Hindu.[20]

The main goal of the RSS is to exert the superiority of the Hindu majority over the entire nation. They mean to achieve this by denying minority rights and assimilating other religions into Hinduism to the extent that any other unique religious identity is subverted or forever made subservient to the Hindu rule:

The notion of Hindu culture that is propagated in its (RSS) *shakhas* is a definition of a majoritarian and authoritarian *rashtra* where Hindus, under RSS direction, will lay down the rules by which the minorities must abide. Its version of Hindu culture is inextricably mingled with antagonism against the non-Hindu.[21]

The RSS seeks to promote nationalism on communal lines. According to communalism, the interests of society as a whole are neglected in favor of only the interests of the majority community.

The RSS advocates a form of Hindu nationalism, which seeks to establish India as a Hindu Rashtra (Hindu Nation), and rejects the notion of a composite Indian identity brought about by a synthesis of different cultures and faiths.[22]

RSS members are regularly brainwashed with the often repeated tutelage that non-Hindus must be assimilated into the Hindu way of life.[23] Furthermore, the RSS training exercise ends with the authoritarian nationalist slogan, *'Hindustan Hindu Ka, nahi kisi ke baap Ka'*[24] (India belongs to Hindus and not to anyone's father). The slogan makes it explicitly clear that India is a Hindu country and does not belong to anyone else be it Sikhs, Muslims, or Christians. This is comparable to Nazis claiming Germany to be exclusively for Germans where there is no place for Jews.

Thus, according to the ideology of the RSS, all non-Hindus are traitors of India and must either be wiped off or forced to submit to the Hindu rule. Drawing inspiration from the Nazis, Golwalkar (the second RSS leader) states:

To keep up the purity of the Race and its culture, Germany shocked the world by her purging the country of the Semitic races—the Jews. Race pride at its highest has been manifested here. Germany has also shown how well-nigh impossible it is for Races and cultures, having differences going to the root, to be assimilated into one united whole, a good lesson for us in Hindustan to learn and profit by.[25]

He then proceeds to spell out the Indian implications of what he had learnt from Nazism with enviable clarity:

From this standpoint sanctioned by the experience of shrewd old nations, the non-Hindu people in Hindustan must either adopt the Hindu culture and language, must learn to respect and revere Hindu religion, must entertain no idea but the glorification of the Hindu nation i.e. they must not only give up their attitude of intolerance and ingratitude towards this land and its age-long traditions, but must also cultivate the positive attitude of love and devotion instead; in one word, they must cease to be foreigners or may stay in the country wholly subordinated to the Hindu nation claiming nothing, deserving no

privileges, far less any preferential treatment, not even citizen's rights.[26]

All Muslims, in particular, are by definition traitors:

They have also developed a feeling of identification with the enemies of this land. They look to some foreign lands as their holy places. They call themselves Sheikhs and Syeds ... They still think they have come here to conquer and establish their kingdoms. So we see that it is not merely a case of change of faith, but a change even in national identity. What else is it if not treason, to join the camp of the enemy leaving the mother nation in the lurch?[27]

It is noteworthy that the same statement by definition applies to the Sikhs since many Gurdwaras and holy sites fall far beyond India. Hence, Sikh holy places are not limited to few parts of India alone but many parts in foreign countries like Pakistan, Turkey, Bengal, Iran, Iraq, Tibet *etc.* are also equally important.

The CSHF report also finds the Hindutva movement comparable to that of the Nazis and seeking to destroy all other minorities in Indian society. They summarize as follows:

The Hindutva movement is a violent sectarian movement seeking to create a Hindu Rashtra (an ethnically 'pure' Hindu Nation) in India, **in many ways similar to the Nazi idea** of a pure Aryan Germany. It seeks to **exclude or eliminate religious minorities** such as Muslims and Christians and fix Dalits and Adivasis into an internal hierarchy of caste.[28] (bold ours)

One of the prominent personalities in the RSS was Savarkar who is attributed to the invention of the politically recognized definition of the term ‘Hindu’. Professing his support for fascism, he states:

Who are we to dictate to Germany, Japan, or Russia, or Italy to choose a particular form of policy of government simply because we woo it out of academical attraction? Surely Hitler knows better than Pandit Nehru does what suits Germany best. The very fact that Germany or Italy has so wonderfully recovered and grown so powerful as never before at the touch of Nazi or Fascist magical wand is enough to prove that those political “isms” were the most congenial tonics their health demanded. India may choose or reject particular form of government, in accordance with her political requirements. But Pandit went out of his way when he took sides in the name of all Indians against Germany or Italy. Pandit Nehru might claim to express the Congress section in India at the most. But it should be made clear to the German, Italian, or Japanese public that crores of Hindu Sanghatanists in India whom neither Pandit Nehru nor the Congress represents, cherish no ill-will towards Germany or Italy or Japan or any other country in the world simply because they had chosen a form of government or constitutional policy which they though (sic) suited best and contributed most to their national solidarity and strength.[29]

Indeed, in speech after speech, Savarkar supported Hitler’s anti-Jewish policy, and, on October 14, 1938, he suggested the following solution for the Muslim problem in India:

A Nation is formed by a majority living therein. What did the Jews do in Germany? They being in minority were driven out from Germany.[30]

In order to exterminate the Sikh minority, the RSS formed a specific sub-group named the *Rashtriya Sikh Sangat*. This sub-group is assigned the specific duty of systematically eradicating and disintegrating the Sikh nation and assimilating whatever remains into the folds of Hinduism. In order to ensure the success of their nefarious plan, to this date, they have already heavily infiltrated Sikh

organizations and religious bodies. They wish to establish control over Sikh Gurdwaras and then introduce Hindu practices that will cause internal conflicts within the community. They have coaxed many sycophantic scholars from different universities in order to employ them to rewrite Sikh history according to Hindu ideology. These ostensible scholars are distorting the actual facts of Sikh history, manipulating school syllabi to teach students that Sikhs are in fact not a separate nation, and using the mass media to promote anti-Sikh attitudes. Such tactics even exceed the malevolence of those used by Nazis to exterminate the Jews.

Brahman Imperialism knows no remorse. It is as cruel as ever. It would see its victims die under its weight rather than relax its deadly grip.[31]

From evidence presented above, it is conclusive that the Brahman ruled RSS and affiliated groups including Bajrang Dal, Shiv Sena *etc.* wish to make India an all Hindu country. In this country desired by the fascist Hindu organizations, the Hindu language and culture take precedence over everything else and cannot conflict with anything, be it constitution, freedom, or human rights. All minorities will either be crushed or forced to live in submission to please the majority Hindus.

Realizing this fact far ahead of his time, Swami Dharma Theertha predicted prior to Indian's independence, that the Hindus, once free, will follow the example of Hitler and subjugate all non-Hindus. He states:

Just as Hitler stopped at nothing, did not hesitate to adopt the most brutal methods to achieve his objects, people who think their so-called culture to be unique will, when they get power, use all means to preserve and propagate the injustices and atrocities which are masqueraded in the name of that culture. Give the Hindus independence and the necessary power, they will be as violent as imperialists, and as aggressive as other people, and in addition will do their utmost to propagate their caste culture and priestcraft, as "the unique Hindu civilisation." All the arguments of the Bhagvad Gita and other sacred books will be used to justify bloody wars and the suppression of human rights. An independent and powerful Hindu India clinging to its caste culture will be a menace to civilisation and world peace.[32]

Hence, the Sikh freedom struggle, or the Khalistan movement, has a twofold purpose: i) to ensure the survival of the Sikh religion and ii) as instructed by the Sikh Gurus, to uproot the injustice, oppression, suppression, and cruelty of a governing regime; in this instance; Hindu Nazism. By fighting an armed struggle against Hindu tyranny, the Sikhs are engaging in a pious and noble endeavor against Hindu terrorism in the Sikh homeland.

<u>Some Methods of Suppression:</u>

It is beyond the scope of this article to discuss every method being employed by the Indian regime to suppress and exterminate the Sikh nation; however, it is important to highlight key points related to this matter for the readers to be fully aware of Indian fascism at work against the Sikhs.

1. Sikhs have been classified as Hindus in the Indian Constitution. This was done against the promises made by the Indian leaders prior to 1947. The Sikhs refused to sign the Constitution. Regardless, it was adopted by the Indian government. This was the first step to deny the Sikhs their naturally unique and distinct identity.
2. The Sikh quota in the army was significantly reduced from more than 20% to less than 2% in order to keep their armed strength under control. This is directly and inanely against the

Constitution because if Sikhs are considered Hindus then there is no need to consider them a minority and restrict their enlistment along the same lines.

3. Sikhs are forced to register their marriage under Hindu Marriage Act. It is noteworthy, that the Sikhs had their separate marriage act during the British rule and they were allowed to register their marriages under the Anand Marriage Act. This was repealed by the Indian government when Hindus came into power. This was another step taken to further strengthen the Hindu stronghold on the Sikhs.

4. Ever since the independence of India, numerous Gurdwaras have been attacked by the government. Darbar Sahib, the holiest Sikh shrine, was attacked in 1955 and 1984. In 1984, the damage was equivalent to the one caused by Abdali, a foreign invader. The Indian army desecrated the holy place and engaged in a cold-blooded massacre of innocent Sikhs. In November 1984, Hindu hooligans carried out mass murder of the Sikhs throughout India in a most gruesome, despicable, and merciless manner for many days. Sikh women have been dishonored in police stations of Punjab from 1984-1995. Sri Guru Granth Sahib (Sikh Holy Scriptures) has been burnt and desecrated countless times. The perpetrators instead of being arrested for insulting the religion and hurting the religious sentiments of the Sikh community, have been provided with the highest level of Z+ security. Contrastingly, there has not been a single case of a Hindu temple being attacked, Hindu books being desecrated or Hindu women being dishonored. In other words, Hindus have not suffered the same fate which clearly proves our point that the government is deliberately targeting the Sikhs to suppress and destroy them.

5. The government and Hindu media has been advocating mockery of the Sikh identity in movies, television serials, and advertisements. This constant downplay of the Sikh image is attempted character assassination: by maligning the reputation and misrepresenting the ideals of Sikhi, the Hindu media and government seek to discourage the youth from adopting the Sikh religion. All these methods are being employed to achieve an objective: to degrade the Sikh's religious and cultural morale, self-confidence, and pride.

6. Sikh history is being distorted and falsely presented in the books. Life events related to the Sikh Gurus are being given a distinctly Hindu flavor, and Sikh practices and Gurbani are being deliberately misinterpreted to make them in-line with Hinduism.

7. The government has deliberately taken away Punjab's rights of water and electricity to economically cripple the Sikh majority state. Furthermore, Punjab has been flooded with liquor and intoxicants in order to break away the next generation from the ideals of Sikhism. No other state has been meted out the same treatment.

The above points make it clear that the Hindu government denied and continues to deny basic human rights and freedom of religion to the Sikh nation. Sir P. C. Ray says:

Hinduism is only tolerant and catholic in mere empty words. In actual life it is rigid, cruel and repulsive.[33]

It is an undeniable fact that as long as Sikhs live in Hindu India, they will always be subjected to persecution, massacres, subjugation, slavery and barbarity. Our words are echoed by Swami Dharma Theertha when he writes:

No other people deny justice and humanity to their own kith and kin, their own co-religionists and compatriots without rhyme or reason as the Hindus do even today.[34]

It is a noteworthy fact that not even on a single occasion in the entire history of India has the Hindu rule been beneficial or prosperous for the majority. Every single time, it was governed by Brahmanism and repeatedly committed the most heinous crimes against humanity.

The Hindu State was similarly an instrument for the preservation of the master-slave culture of Brahmanism. It existed not for the advancement of the Hindu peoples, but for their suppression and exploitation for the profit of the Brahmans and their partisans. Under the rule of the Hindu Rajas, the Hindu masses never prospered[35]…. It has always existed for the profit of a small minority of high castes and the exploitation and suppression of the largest number. The scheme of Hindu life, social, religious and political, fundamentally remains what it was in the days of Manu when the people were nothing, the prince was little and the priest was everything.[36]

Overall, this article indubitably proves in reality that it is the Hindus who are the ones that deserve being branded and labeled as fascist, and not the Sikhs as is being falsely advocated by the Indian bureaucracy. By denying basic human rights and religious freedom to the Sikhs, India is unequivocally suppressing the Sikh nation and making every attempt to destroy this small community using the same methods that were once used to eradicate Buddhism from India. The outcome, however, will not be the same. Fascism once again shall perish and from its ashes will rise the Sikh state built upon the foundations of freedom, equality, and justice.

Notes and References

[1]. "Fascism". Oxford Dictionaries. April 2010. Oxford Dictionaries. April 2010. Oxford University Press. http://oxforddictionaries.com/definition/english/fascism (accessed December 19, 2012).
[2]. "Fascism". Merriam-Webster.com. 2012. Merriam-Webster. http://www.merriam-webster.com/dictionary/fascism (accessed December 19th, 2012).
[3]. Dharma Theertha, Swami. *The Menace of Hindu Imperialism,* 2nd ed. (Lahore: Har Bhagwan | Happy Home Publication, 1946), PDF file, p. 7
[4]. *Ibid*, p. 116
[5]. *Ibid*, p. 233
[6]. *Ibid*, p. 309
[7]. Ambedkar, B. R. What Congress and Gandhi Have Done to the Untouchables? (Delhi: Gautam Book Center, 2009). Print, p. 265.
[8]. Gandhi, Mohandas Karamchand. *The Collected Works of Mahatma Gandhi*, vol. XXIX. (Delhi: The Publications Division, Ministry of Information and Broadcasting Government of India, 1958-94), pp. 410f.
[9]. Majumdar, Sisir. "Subhas Chandra Bose in Nazi Germany." Revolutionary Democracy, Vol. VII, No. 1, April 2001: n. pag. Web. 19 Nov. 2012.
[10]. Thomson, Mike. Hitler's Secret Indian Army. BBC News, 23 Sep. 2004. Web. 19 Nov. 2012.
[11]. Tapan Basu, Pradip Datta, Sumit Sarkar, Tanika Sarkar and Sambuddha Sen. *Khaki Shorts and Saffron Flags: A Critique of the Hindu Right* (New Delhi: Orient Longman, 1993), pp. 16-17.
[12]. Casolari, Marzia. "Hindutva's Foreign Tie-up in the 1930s", *Economic and Political Weekly*
Vol. 35, No. 4 (Jan. 22-28, 2000), pp. 218-228:219. http://www.jstor.org/stable/4408848
[13]. Walter K. Andersen & Shridhar D. Damle, *The Brotherhood in Saffron* (New Delhi: Vistaar Publications, 1987). Print, p. 31
[14]. B.S. Moonje on the Round Table Conference, an interview in *The Mahratta*, April 12, 1931.
[15]. Casolari, Marzia. Hindutva's Fascist Heritage. Sabrang Communications & Publishing, March 2000. Web. 19 Nov. 2012.
[16]. *Ibid*.
[17]. Casolari, Marzia. "Hindutva's Foreign Tie-up in the 1930s", *Economic and Political Weekly*
Vol. 35, No. 4 (Jan. 22-28, 2000), pp. 218-228:220. http://www.jstor.org/stable/4408848
[18]. Basu, T. *et al.*, *Khaki Shorts,* p. 21.
[19]. Andersen & Damle, *Brotherhood,* p. 80
[20]. Basu, T. *et al.*, *Khaki Shorts,* p. 1
[21]. *Ibid*, p. 13
[22]. The Foreign Exchange of Hate Report. Sabrang Communications & Publishing, 2002. Web. 19 Nov. 2012. <http://www.stopfundinghate.org/sacw/index.html>
[23]. Andersen & Damle, p. 95
[24]. Basu, T. *et al.*, *Khaki Shorts,* p. 38
[25]. Madhav Sadashiv Golwalkar, *We or Our Nationhood Defined* (Nagpur: Bharat Publications, 1938), p. 27.
[26]. *Ibid*, p. 52
[27]. Golwalkar, 1966, p. 128
[28]. The Foreign Exchange of Hate Report. Sabrang Communications & Publishing, 2002. Web. 19 Nov. 2012. <http://www.stopfundinghate.org/sacw/index.html>
[29]. Casolari, "*Hindutva's…*", p. 223.
[30]. *Ibid*.
[31]. Dharma Theertha, *Menace*, p. 9
[32]. Ibid, pp. 304-05
[33]. Dharma Theertha, *Menace*, p. 307
[34]. Dharma Theertha, *Menace*, p. 302
[35]. *Ibid*, pp. 181-82
[36]. *Ibid*, p. 192

International Webinar

Purkash Purab Sri Guru Gobind Singh Ji

The World Centre for Punjabi (WCP) organised a significant and thought-provoking webinar on the Purkash Purab – Sri Gobind Singh Ji. The Director of WCP, **Prof. (R) Dr. Abdul Razzaq Shahid**, serving as the host, introduced the participants with each others and briefly told the about the topic. Dr. Razzaq Shahid played a pivotal role in shaping the webinar's intellectual flow. He ensured balanced participation, guided discussions with clarity, and seamlessly connected diverse viewpoints. His thoughtful moderation maintained the dignity of the occasion while fostering meaningful dialogue, making the session cohesive and impactful.

Dr. Paramjit Singh Mansa delivered a deeply analytical contribution rooted in Sikh theology and history. He elaborated on Sri Guru Gobind Singh Ji's vision of Dharam Yudh (righteous struggle), explaining how it was never about aggression but about standing firm against injustice.

Gurcharan Singh, India enriched the webinar with reflections drawn from tradition and community practice. He spoke about how Prakash Purab is not merely a ceremonial observance but a living reminder of discipline, humility, and service.

Dr. Diljeet Singh Virk, UK, focused on Sri Guru Gobind Singh Ji as a visionary reformer and educator. He discussed how the Guru's emphasis on learning, physical discipline, and moral clarity laid the groundwork for a strong and conscious society.

Ravinder Kaur Bhatia, India highlighted the Guru's progressive social outlook. She spoke at length about inclusivity, seva, and social justice, drawing attention to how Sikh philosophy encourages active participation in social upliftment. Her contribution linked the Guru's teachings with contemporary issues such as social inequality, community service, and civic responsibility.

Charandeep Kaur, India addressed the role of Prakash Purab in shaping youth consciousness. She emphasized resilience, self-respect, and ethical courage as defining traits inspired by Sri Guru Gobind Singh Ji.

Mohan Singh, India discussed the collective identity forged under the leadership of Sri Guru Gobind Singh Ji. He elaborated on unity, discipline, and brotherhood within the Khalsa Panth and reflected on how these principles continue to guide community cohesion. His intervention reinforced the importance of collective responsibility over individualism.

Davinder Mohan Singh, Canada offered detailed historical reflections, particularly on the sacrifices of Sri Guru Gobind Singh Ji and his family. He emphasized the spiritual strength behind these sacrifices and explained how remembrance of such events instills courage and moral clarity in the Sikh psyche.

Major Singh, India brought a disciplined, service-oriented perspective shaped by his professional background. He drew compelling parallels between military ethics and the Sikh concept of the Saint-Soldier. He stressed values such as duty, honor, and selfless service, highlighting how Guru Gobind Singh Ji's teachings remain highly relevant for those serving the nation.

Gurdish Kaur Grewal, Poetess, Germany, focused on the empowering vision of Sri Guru Gobind Singh Ji with respect to women. She recite her poetry in a rydhumful voice.

Ranjit Singh Dhuri, India reflected on the cultural and linguistic legacy of Sri Guru Gobind Singh Ji. He highlighted the importance of preserving Sikh traditions, language, and collective heritage through commemorative events, literature, and community engagement.

International Webinar

Foundation Stone Ceremony of Sri Darbar Sahib by Sain Mian Mir ji

The World Centre for Punjabi (WCP) organized an international webinar on the 13 January 2026, to observe the Foundation Stone Ceremony of Sri Darbar Sahib by Sain Mian Mir Ji. The event was a continuation of WCP's successful series of international webinars. A key transition here is that after setting the theme, the webinar moved from history to present-day relevance—connecting the past with today's global Punjabi/Sikh community.

The Director of WCP, **Prof. (R) Dr. Abdul Razzaq Shahid**, serving as the host, introduced the participants with each others and briefly told the about the topic. Dr. Razzaq Shahid played a pivotal role in shaping the webinar's intellectual flow. He ensured balanced participation, guided discussions with clarity and seamlessly connected diverse viewpoints. His thoughtful moderation maintained the dignity of the occasion while fostering meaningful dialogue, making the session cohesive and impactful. Following participants spoke on the moment:

Dr. Gurcharan Singh, India gave a deep theological reading of the foundation ceremony. He explained that Guru Arjan Dev Ji's choice to have the Darbar Sahib built lower than the surrounding land was revolutionary in religious architecture. It rejected the idea that holiness means physical elevation — instead, it taught that true spirituality bends downward in humility. He also highlighted that allowing a non-Sikh saint to lay the foundation stone was Guru Arjan's way of declaring that divine truth cannot be monopolized. According to him, this principle is why Sikhism has always resisted priestly hierarchies and political control over faith.

Datuk Sucha Singh, **Malaysia** focused on the diaspora lens, explaining how Sikhs outside India emotionally anchor themselves to Sri Darbar Sahib. He said that the foundation stone ceremony gives overseas Sikhs a story of dignity, showing that their faith was born not in domination but in ethical courage. He explained that for Sikhs living as minorities, especially in Southeast Asia, the Darbar Sahib's inclusive origin makes them confident in being open, cooperative and socially engaged citizens. According to him, the story of Mian Mir and Guru Arjan Ji is taught in gurdwaras abroad as a model for peaceful coexistence, proving that Sikh identity is not defensive. It is outward-looking and generous.

Tanzeel Fatima, **Pakistan** built her discussion around the interfaith and Punjab-centric origins of Sri Darbar Sahib. She explained that when Hazrat Mian Mir laid the foundation stone at the request of Guru Arjan Dev Ji, it was not a symbolic courtesy — it was a deliberate political and spiritual message. At a time when religious boundaries were becoming rigid under imperial power, this act sent a signal that Sikhism would stand outside exclusionary structures. She added that this moment positioned Lahore and greater Punjab as a cross-religious civilizational space, where Muslims, Sikhs, and Hindus shared sacred geography. She also connected this legacy to present-day Pakistan, arguing that preserving Sikh heritage sites is not just minority protection — it is protecting the soul of Punjab itself. Her key insight was that Sri Darbar Sahib was designed from birth to belong to everyone, not only to one community.

Charanjit Singh, **India** explored the symbolic engineering of Sri Darbar Sahib. He explained that every architectural choice — from the four entrances to the location of the sanctum — was guided by the values expressed in the foundation ceremony. He emphasized that while many religious buildings are built to impress, Sri Darbar Sahib was built to invite. The fact that it is accessible from all sides

shows that Sikhism rejects closed religious spaces. For Charanjit Singh, the foundation stone ceremony was the first act in turning architecture into moral teaching — where stone, water, and space become carriers of spiritual philosophy.

Daljit Singh Sidhu, **India**, took a historical-resilience approach. He described how Sri Darbar Sahib has been attacked and rebuilt multiple times, yet Sikhs always return to restore it because the original foundation represents collective ownership. He argued that the Guru did not build the Darbar Sahib for kings or elites, he built it for the sangat. That is why, even after destruction, ordinary Sikhs across centuries have contributed to rebuilding it. For him, remembering the foundation stone ceremony is remembering that Sikh history is not about survival it is about responsibility.

Dr. Harmeet Kaur, **India** framed the ceremony through social ethics and gender equality. She explained that the Darbar Sahib's inclusive origin logically leads to Sikh teachings about the equal dignity of women and men.

She emphasized that if a Muslim saint could lay the foundation stone, then no woman, no caste, no background can be denied spiritual space in Sikhism. Her deeper point was that the foundation ceremony created not only a shrine but a moral contract — one that obligates Sikhs to challenge injustice and discrimination in their own communities.

Mandeep Kaur, **India** spoke about heritage transmission to youth. She explained that many young Sikhs emotionally connect to Sri Darbar Sahib but lack knowledge about its origin story. She argued that teaching the foundation stone ceremony especially its humility and pluralism — gives young people a purposeful identity instead of a symbolic one. For her, the Darbar Sahib should not be just a pilgrimage it should be a living classroom where the next generation learns what Sikh values actually look like in action.

Kuljeet Kaur, India spoke about the role of collective memory in Sikh life. She explained that the foundation stone ceremony is not remembered just through books but through daily practices from kirtan to langar to pilgrimage. She emphasized that when Sikhs bow at Sri Darbar Sahib, they are not only honoring Guru Granth Sahib, but also honoring the original spirit of equality and openness that was embedded when the first stone was laid. Her contribution made it clear that memory in Sikhism is lived, not archived.

Daljit Singh Virk, UK focused on modern identity and leadership. He argued that Sikh youth today are searching for purpose, and the foundation stone ceremony offers a powerful model: leadership based on service, not dominance. He connected Guru Arjan Dev Ji's choices at the foundation ceremony to today's leadership crises, saying that humility and moral courage are still the strongest form of authority.

Mohan Singh, **UK**, spoke about the historical continuity of the Sikh Panth. He described how the laying of the foundation stone created a spiritual center of gravity that continues to hold the community together even through displacement and migration. He stressed that when Sikhs anywhere in the world face confusion, they turn emotionally toward Sri Darbar Sahib — because its foundation represents stability in a chaotic world.

Kulvir Singh, India approached the topic from a grassroots and sangat-centered view. He emphasized that the Darbar Sahib belongs to the common Sikh, not institutions or elites. He reminded participants that the Guru invited the ordinary sangat to build, serve, and protect the shrine — making the foundation stone a symbol of people-powered spirituality.

Dr. Zulifqar Kazmi, **USA** brought a powerful interfaith and global ethics perspective. Speaking from Washington, he linked the foundation ceremony to the modern world's struggle with polarization.

International Seminar

SAKA NANKANA SAHIB

An international seminar titled **"Saka Nankana Sahib"** was organized by the World Centre for Punjabi to commemorate the historical significance of the tragic event associated with Saka Nankana Sahib. The seminar aimed to highlight the historical, religious and cultural importance of the incident and to promote awareness about Sikh heritage and interfaith harmony.

The seminar was hosted by **Dr. Abdul Razzaq Shahid**, Director of the World Centre for Punjabi. In his opening remarks, he emphasized the importance of remembering historical struggles for religious freedom and preserving shared cultural heritage. He noted that the tragedy of Saka Nankana Sahib remains a powerful reminder of the sacrifices made by the Sikh community for the protection of their sacred institutions.

Ranjit Singh Rana, Jatha Leader from the **United Kingdom**, addressed the gathering and spoke about the deep emotional and spiritual connection of the Sikh diaspora with the holy site of **Gurdwara Janam Asthan Nankana Sahib**. He appreciated the efforts of Pakistani institutions in preserving Sikh religious heritage and facilitating pilgrimages for Sikh devotees from around the world.

Another keynote speaker, **Syed Faraz Abbas**, Deputy Secretary of the **Evacuee Trust Property Board**, highlighted the government's initiatives for the preservation and management of Sikh religious sites in Pakistan. He stated that the Board remains committed to safeguarding these sacred places and ensuring facilities for visiting pilgrims.

The seminar concluded with a consensus on the importance of historical remembrance, interfaith dialogue, and cultural cooperation. Participants acknowledged that events like Saka Nankana Sahib serve as an important lesson in resilience, faith, and the universal struggle for religious rights.

International Webinar

Death Anniversary of Ghulam Rasol Alampuri Mian Mir ji

A scholarly webinar was organized to commemorate the death anniversary of the renowned Punjabi Sufi poet Ghulam Rasol Alampuri whose literary contributions hold a significant place in Punjabi cultural and spiritual heritage. The webinar brought together prominent scholars, writers and artists from Pakistan, India and the United Kingdom to reflect on his life, poetry and enduring influence on Punjabi literature.

Dr. Abdul Razzaq Shahid, Director hosted and his opening remarks that he welcomed the distinguished speakers and participants from different countries. He highlighted the importance of remembering literary figures who shaped Punjabi language and culture. He noted that Ghulam Rasol Alampuri's poetry continues to inspire generations through its spiritual depth, moral wisdom and powerful expression of human emotions.

Dr. Daljit Virk, UK, discussed the literary significance of Ghulam Rasol Alampuri's poetry and his role in enriching Punjabi Sufi traditions. He explained that Alampuri's verses beautifully combined spirituality with social awareness, making his work relevant even in modern times.

Sahibzada Masud Ahmed, the Grandson of Ghulam Rasol Alampuri, shared personal memories and family insights about the poet. He spoke about the poet's simple lifestyle, strong spiritual character and dedication to spreading moral values through poetry. His reflections gave the audience a personal glimpse into the life of the legendary poet.

Baldev Singh Balli. India, highlighted the historical and cultural importance of Alampuri's poetry within the broader Punjabi literary tradition. He emphasized that poets like Alampuri helped preserve the language and moral philosophy of Punjabi society.

Mr. Eman Haider, singer, Pakistan, performed selected verses of Ghulam Rasol Alampuri. His soulful rendition deeply moved the audience and demonstrated how the poet's words continue to resonate through music and oral tradition.

Chetan Singh, India, spoke about the cross-border cultural unity reflected in Punjabi literature. He remarked that poets like Alampuri belong to the entire Punjabi community regardless of national boundaries as their work represents a shared cultural heritage.

Dr. Surinder Kanwal, India, analyzed the poetic themes and stylistic features present in Alampuri's writings. She explained how his poetry carries elements of spirituality, ethical teachings and deep philosophical reflection.

Mazhar Alam, Journalist, Pakistan discussed the importance of preserving Punjabi literary heritage in contemporary times. He urged educational institutions and cultural organizations to promote the study of classical Punjabi poets.

Dr. Saadat Ali Saqib, Retired Professor from Punjab University, delivered a thoughtful talk on the intellectual depth of Alampuri's work. He emphasized that the poet's writings offer not only literary beauty but also guidance for moral and spiritual development.

International Webinar

Martyrdom Day of Bhagat Singh Shaheed

An international webinar was organized by the World Centre for Punjabi (WCP) to commemorate the life, revolutionary ideology and enduring legacy of Shaheed Sardar Bhagat Singh. The event served as a global intellectual platform where scholars, historians, poets and activists reflected upon Bhagat Singh not merely as a freedom fighter, but as a profound thinker, philosopher and visionary of social justice. Participants from Pakistan, India, Canada, the United Kingdom and the United States contributed to a rich and diverse discussion, demonstrating the universal relevance of his ideas.

The webinar was organized and hosted by **Dr. Abdul Razzaq Shahid**, Director of the World Centre for Punjabi. In his opening remarks, he warmly welcomed the international panel and audience, emphasizing that Bhagat Singh belongs not to one nation alone but to the collective conscience of humanity. He highlighted that Bhagat Singh's struggle was not limited to political independence; rather, it was a fight against injustice, exploitation and intellectual slavery. Dr. Shahid described him as a rare blend of revolutionary courage and scholarly depth, noting his passion for reading, writing, and critical thinking. He also stressed the responsibility of present generations to preserve such legacies through dialogue, research, and cultural exchange.

The keynote speaker, **Sardar Jagmohan Singh, real nephew of Shaheed Bhagat Singh,** delivered the most impactful and emotionally resonant speech of the webinar. He provided a deeply personal yet historically grounded account of Bhagat Singh's life. He spoke about:

- The family environment that shaped Bhagat Singh's early political consciousness
- The role of Punjab, especially Lahore, as a hub of revolutionary activity
- Bhagat Singh's intellectual maturity at a young age, particularly his engagement with global revolutionary literature
- His commitment to secularism, socialism, and equality

Jagmohan Singh emphasized that Bhagat Singh was not driven by anger alone but by a clear ideological vision. He elaborated on Bhagat Singh's writings, including his views on religion, revolution and state power, describing him as "a thinker far ahead of his time." He also discussed the preservation of Bhagat Singh's ancestral heritage, expressing concern about the neglect of historical sites and urging both governments and civil society to take responsibility. He concluded by stating that Bhagat Singh's real legacy lies in questioning injustice and standing firm for truth, values that remain urgently relevant today.

Sardar Diljeet Singh Virk, UK, highlighted how Bhagat Singh has become a global symbol of resistance. He noted that his image and ideology resonate with oppressed communities worldwide, making him an international revolutionary icon.

Kulvinder Singh Gakhal, India focused on Bhagat Singh's political ideology, particularly

his commitment to socialism. He explained that Bhagat Singh envisioned a society free from class exploitation, where justice and equality prevail.

Prof. Gurdip Singh, Canada presented an academic analysis of Bhagat Singh's intellectual framework, emphasizing his engagement with Western and Eastern philosophical traditions. He argued that Bhagat Singh should be studied as a political philosopher, not merely a martyr.

Gill Sukhmander (Canada) paid tribute through poetry, capturing the emotional depth of Bhagat Singh's sacrifice. His verses reflected themes of courage, martyrdom, and eternal remembrance, creating a powerful emotional connection with the audience.

Baldev Singh Balli (India), elaborated on the historical narrative of Bhagat Singh's revolutionary activities, including key events that shaped the freedom struggle. He emphasized the importance of understanding history in its true context.

Charandeep Kaur (India), highlighted Bhagat Singh's influence on youth consciousness, stating that his life continues to inspire young people to think critically and act courageously.

Gurcharan Singh (India), stressed the need to implement Bhagat Singh's ideals in contemporary society. He argued that true tribute lies not in slogans but in adopting his principles of justice and equality.

Kazin Manzoor (Pakistan), discussed the shared cultural and historical heritage of Punjab across borders. He emphasized that Bhagat Singh is a unifying figure who connects people beyond political divisions.

Prof. Nighat Khursheed (Pakistan), offered a scholarly perspective, analyzing Bhagat Singh's revolutionary thought in academic terms. She highlighted his writings as valuable intellectual resources for understanding anti-colonial movements.

Gurdish Kaur Grewal (Canada), recited poetry that paid homage to Bhagat Singh's sacrifice. Her performance added a deeply emotional and cultural dimension to the webinar.

Jarrar Hussain (USA), spoke about the global relevance of Bhagat Singh's ideology, linking it to modern struggles for justice, human rights, and freedom of expression.

Dr. Abdul Razzaq Shahid thanked all the speakers and participants for their valuable contributions. He stated that such gatherings promote cultural dialogue, literary creativity, and awareness about importance of Poetry.

© **ਵਰਲਡ ਸੈਂਟਰ ਫ਼ਾਰ ਪੰਜਾਬੀ**-2026

- ਇਸ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਲੇਖ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ ਤੇ "ਸਾਂਝਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਰਸਾ" ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਕੇ ਖੋਜ ਪਰਖ ਦੇ ਮਕਸਦ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- "ਸਾਂਝਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਰਸਾ" ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਲੇਖ / ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਇਦਾਰੇ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਦਾਰਾ ਜਾਂ ਇਹਦਾ ਕੋਈ ਕਾਮਾ ਕਿਸੇ ਲਿਖਤ ਲਈ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।
- "ਸਾਂਝਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਰਸਾ" ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਤੁਹਾਡੇ ਸੁਝਾ ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਕੀਮਤੀ ਹਨ।

ਛਾਪਣ ਹਾਰ

ਪ੍ਰੋ. (ਰ) ਡਾ. ਅਬਦੁੱਲ ਰੱਜ਼ਾਕ਼ ਸ਼ਾਹਿਦ

ਡਾਇਰੈਕਟਰ

25-ਨਿਸਬਤ ਰੋਡ, ਲਾਹੌਰ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ

ਫ਼ੋਨ: (0092-42)37312080 ਵਟਸਐਪ: 0092-316-0770117

Email: wordcentreforpunjabi@yahoo.com

Website: www.worldcentreforpunjabi.org

https://www.facebook.com/profile.php?id=61557503945160

ਐਡੀਟਰ

ਫ਼ੈਸਲ ਅਰਸ਼ਦ ਬੱਟ

ਇਮਰਾਨ ਅਹ਼ਮਦ

ਸਲਾਹ ਕਾਰ

ਡਾ. ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਢਿਲੂੰ

ਪ੍ਰੋ. ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ

ਡਾ. ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ

ਡਾ. ਦੇਵਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ

ਸ੍ਰ. ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਖ਼ਾਲਸਾ

ਡਾ. ਮੁਜਾਹਿਦਾ ਬੱਟ

ਪ੍ਰੋ. ਡਾ. ਮਿਰਜ਼ਾ ਮੁਈਨੁੱਦੀਨ

ਪ੍ਰੋ. ਡਾ. ਮੁਹੱਮਦ ਤਾਰਿਕ ਬਲੋਚ

ਮੁਲ: 500 ਰੁਪਏ

ਬਦੇਸ ਲਈ: 10 ਡਾਲਰ (ਅਮਰੀਕੀ)

ਤੱਤਕਰਾ

1.	ਸੰਪਾਦਕੀ	25
2.	ਸਾਕਾ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ *ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੁਪਾਲ*	26
ਸਮੇ ਦੀ ਗੱਲ		
3.	• ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵੈਬੀਨਾਰ	29

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਸਜਣੋ ਤੇ ਮਿਤਰੋ,

ਅੱਸਲਾਮੁਅਲੈਕੁਮ/ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ''ਸਾਂਝਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਰਸਾ'' ਰਾਹੀਂ ਵਰਲਡ ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਾਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦ। ਸਾਡੀ ਸਾਰੀ ਸਫਲਤਾ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਆਰ ਸਦਕਾ ਹੈ।

ਪਿਛਲੇ ਤਿਮਾਹੀ ਦਾ ਵੱਡਾ ਇਵੈਂਟ ''ਸਾਕਾ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ'' ਸੀ। ਇਹ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਐਸਾ ਮੋੜ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਹਿਲਾਇਆ ਵੀ ਅਤੇ ਇੱਕਠੇ ਹੋ ਕੇ, ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਜਿਠਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ''ਸਾਂਝਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਰਸਾ'' ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਉੱਚੀਸਤਰੀ ਆਰਟਿਕਲ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਲੇਖਕ ਮਾਨ ਜੋਗ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੂਪਾਲ ਜੀ ਹਨ। ਇਹ ਆਰਟਿਕਲ ਸ਼ਾਹਮੁੱਖੀ/ਗੁਰਮੁਖੀ ਦੋਹਾਂ ਲਿਪੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਰਟਿਕਲ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਆਰਟਿਕਲ ਅਸੀਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਉਂਦੇ ਸ਼ੁਮਾਰੇ ਵਿੱਚ ਛਾਪਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਉਹਨਾਂ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਇਹ ਆਰਟਿਕਲ ਸਾਨੂੰ ਛਾਪਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਬਿਜਲਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮੁੱਖ ਲੇਖ ''Indian Fascism'' ਪੜ੍ਹੋਗੇ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਿਰਲੇਖ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖਾਸ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਰੌਸ਼ਨੀ ਪਾਈ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ।

ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਾਂਗ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਾਕ ਯਾਤਰਾ ਮਿੱਠੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਰਲਡ ਸੈਂਟਰ ਫ਼ਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇਗਾ।

ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਅਤੇ ਸੁਝਾਵਾਂ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਹਾਂ।

ਪ੍ਰੋ. (ਰ) ਡਾ. ਅਬਦੁੱਲ ਰੱਜ਼ਾਕ ਸ਼ਾਹਿਦ
ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ

ਸਾਕਾ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ

ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੁਪਾਲ

ਸ਼ਹੀਦ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੌਮ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਰੋਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਨ ਉਸ ਕੌਮ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਯਾਦ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਖਾਤਰ ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੀ ਅਹੂਤੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਹਰ ਰੋਜ ਅਰਦਾਸ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ 20 ਫ਼ਰਬਰੀ 1921ਈ ਨੂੰ ਵਾਪਰਿਆ ਸਾਕਾ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ।

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਮੁਗਲ ਹਕੂਮਤ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਉੱਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਵਧੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਘਰ ਘਾਟ ਤਿਆਗ ਕੇ ਪਹਾੜਾਂ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਦਿਨ ਕਟੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਦਾ ਕੰਮ ਨਿਰਮਲੇ ਮਹੰਤਾਂ ਅਤੇ ਉਦਾਸੀ ਸੰਪਰਦਾਇ ਦੇ ਮਹੰਤਾਂ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਮਹੰਤਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਹ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਈ ਪਰ ਵਕਤ ਨਾਲ ਇਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਖਾਮੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਅੰਦਰ ਮੰਦਰਾਂ ਵਾਂਗ ਰਹੁ ਰੀਤੀਆਂ ਚਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੂਰਤੀਆਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਇਹਨਾਂ ਮਹੰਤਾਂ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਅੰਦਰ ਵੀ ਗਿਰਾਵਟ ਆਉਂਦੀ ਗਈ....

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਕਾਫ਼ੀ ਜਗੀਰਾਂ ਲੁਵਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਕਾਫ਼ੀ ਵਧ ਗਈ ਸੀ। ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਵੀ ਬਣਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਪਰ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੇ ਪਤਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੱਲ ਬਹੁਤਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਖੋਰਾ ਲੱਗਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਪੁਜਾਰੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਗਈ। ਅੰਗਰੇਜਾਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਮਹੰਤਾਂ ਦੀ ਪਿੱਠ ਠੋਕੀ। ਜਦੋ ਮਾਇਆ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਹੰਤਾਂ ਕੋਲ ਮਾਇਆ ਵੀ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੇ ਦਰਬਾਰੇ ਪੁੱਛ ਪ੍ਰਤੀਤ ਵੀ ਹੋ ਗਈ। ਉਸ ਨਾਲ ਇਹ ਮਹੰਤ ਆਪਣੀਆਂ ਮਨ ਆਈਆਂ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਅਯਾਸ਼ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਅੰਦਰ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰਵਾਉਣ ਲੱਗੇ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਮ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਭੱਟੀ ਵੱਲੋਂ 19 ਹਜਾਰ ਏਕੜ ਦੀ ਜਗੀਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਮੀਨ ਦਾ ਠੇਕਾ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਦਾ ਚੜ੍ਹਾਵਾ ਵੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਲਈ ਇਥੋਂ ਦਾ ਨਰੈਣੂ ਮਹੰਤ ਜਿਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਮ ਨਰਾਇਣ ਦਾਸ ਸੀ, ਇੰਨਾ ਡਿਗ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਰਾਬ ਅਤੇ ਤੰਬਾਕੂ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਨਸ਼ੇ ਵਰਤਣੇ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਉਦੋਂ ਤਾਂ ਹੱਦ ਹੀ ਹੋ ਗਈ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਕੰਜਰੀਆਂ ਦਾ ਨਾਚ ਵੀ ਕਰਵਾਇਆ। ਉਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਅਖਬਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਵੀ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। 1918 ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਸਿੰਧ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਰਿਟਾਇਰਡ ਅਫਸਰ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਮਹੰਤ ਨੇ ਉਸਦੀ ਬੇਟੀ ਨਾਲ ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਹੰਤ ਵਿਰੁੱਧ ਗੁੱਸੇ

ਦੀ ਅੱਗ ਹੋਰ ਭੜਕ ਉੱਠੀ। ਅਕਤੂਬਰ 1920ਈ ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰਾ ਦੇ ਪਿੰਡ ਧਾਰੋਵਾਲੀ ਵਿਖੇ ਇਕ ਸਜੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਦੇ ਇਕੱਠ ਵਿਚ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਦਾ ਮਤਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਦਾ ਪਤਾ ਉਸਨੂੰ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਰਖਵਾਲੀ ਲਈ 400-500 ਦੇ ਕਰੀਬ ਭਾੜੇ ਤੇ ਗੁੰਡੇ ਵੀ ਰੱਖ ਲਏ ਅਤੇ ਹਥਿਆਰ ਵੀ ਇੱਕਠੇ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

ਮਹੰਤ ਨਰੈਣੂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਅੰਦਰ ਕਿਲਬੰਦੀ ਕਰ ਲਈ ਅਤੇ ਛਵੀਆਂ, ਕੁਹਾੜੇ, ਟਕੂਏ ਆਦਿ ਹਥਿਆਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਭੱਠੀਆ ਚਾਲੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਲੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਕਤ ਦੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਬਗਾਵਤ ਦਾ ਮੁੱਢ ਮੰਨਦੀ ਸੀ। ਲਾਹੌਰ ਡਵੀਜਨ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸੀ.ਐਮ.ਕਿੰਗ ਨੇ ਨਰੈਣੂ ਮਹੰਤ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਤੇ ਧਾਵਾ ਬੋਲਿਆ, ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਮੱਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਨਰੈਣੂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਮਹੰਤਾਂ ਨੇ ਵੀ ਉਸਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜੇ ਸਿੰਘ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਕਬਜਾ ਲੈਣ ਆਉਣ ਤਾਂ ਬਿਨਾ ਝਿਜਕ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਇੱਧਰ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵੱਲੋਂ ਮਹੰਤ ਦੇ ਨਾਮ ਉਸਦੇ ਆਚਰਣ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਅਤੇ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਚਿੱਠੀ ਵੀ ਲਿਖੀ ਗਈ। ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਦੀਵਾਨ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਭਾਈ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ, ਸ. ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ, ਸ. ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸਮੁੰਦਰੀ, ਸ. ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਝੱਬਰ ਅਤੇ ਸ. ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਸਿੰਘ ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਨੇ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੋਈ ਪੱਕੀ ਤਾਰੀਖ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਜੱਥਾ ਲੈ ਕੇ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਨਾ ਜਾਵੇ ਪਰ ਭਾਈ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਧਾਰੋਵਾਲੀ ਅਤੇ ਸ. ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਝੱਬਰ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਜੱਥੇ ਲੈ ਕੇ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਪੁੱਜਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਦੋਹਾਂ ਜੱਥਿਆ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸ. ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਝੱਬਰ ਦਾ ਜੱਥਿਆ ਰੋਕ ਲਿਆ ਗਿਆ, ਪਰ ਭਾਈ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਧਾਰੋਵਾਲੀ ਦੇ ਜੱਥੇ ਨੂੰ ਨਾ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਾਥੀ ਭਾਈ ਟਹਿਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਵਸ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਕੋਈ ਝਗੜਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਇਸ ਤਰਾਂ ਇਹ ਜੱਥਾ 20 ਫ਼ਰਬਰੀ 1921ਈ ਨੂੰ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਪੁੱਜ ਗਿਆ।

ਮਹੰਤ ਨਰੈਣੂ ਨੇ ਹਮਲੇ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਜਿਉਂ ਹੀ ਭਾਈ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੱਥੇ ਸਮੇਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਾਖਿਲ ਹੋਏ, ਮਹੰਤ ਨੇ ਬਾਹਰਲੇ ਦਰਵਾਜੇ ਬੰਦ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਗੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਉੱਪਰ ਵਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਛਤ ਤੋਂ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ 25-26 ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ। ਭਾਈ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਵੀ ਗੋਲੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ। ਕੋਈ 60 ਕੁ ਸਿੰਘ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ। ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਫ਼ੱਟੜ ਜਿਉਂਦਾ ਨਜਰ ਆਇਆ, ਉਸਨੂੰ ਛਵੀਆਂ ਨਾਲ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਜਖਮੀ ਭਾਈ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜੰਡ ਦੇ ਦਰੱਖਤ ਨਾਲ ਪੁੱਠਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਥੱਲੇ ਅੱਗ ਲਾ ਕੇ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਕੁਝ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਜਿਊਂਦਿਆਂ ਹੀ ਭੱਠੀਆ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਕੇ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਨੌਂ ਸਾਲ ਦੇ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਅਲਮਾਰੀ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਇਹ ਉਥੋਂ ਹੀ ਵੰਗਾਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਫੇਰ ਇਸਨੂੰ ਬਲਦੀ ਚਿਖਾ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਝੱਬਰ ਜੋ 2200 ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਜੱਥਾ ਲੈ ਕੇ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸਨੂੰ 21 ਫ਼ਰਵਰੀ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਖਿਪਵਾੜਾ ਕੋਲ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਰੋਕ ਲਿਆ। ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰੇ ਪਿੱਛੋਂ ਝੱਬਰ ਨੂੰ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਚਾਬੀਆ ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਤੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕਿ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਸ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਅਟਾਰੀ ਨੂੰ

ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਾ ਕੇ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਅਤੇ ਅੱਧੀ ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਮਹੰਤ ਨਰੈਣੂ ਤੇ ਸਾਥੀਆਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਮੁੱਕਦਮਾ ਦਾਇਰ ਹੋਇਆ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ 12 ਅਕਤੂਬਰ 1921ਈ ਨੂੰ ਨਰੈਣੂ ਤੇ 7 ਹੋਰ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ, 8 ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ, 16 ਨੂੰ 7 ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਲਾਹੌਰ ਹਾਈਕੋਰਟ ਵਿਚ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਤੇ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਉਮਰ ਕੈਦ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਸਿਰਫ਼ 3 ਨੂੰ 7 ਸਾਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੋਈ ਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਮਾਣ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਅਰਦਾਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ। ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਜਿਬ ਵਿਚ ਅੱਜ ਵੀ ਇਸ ਸਾਕੇ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕੌਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਉਹਨਾਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ ਸਿਦਕ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰੋਲ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇਖਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਕਰਨ। ਅਜੋਕੇ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਤਕਰਾਰ ਛੱਡ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਸੋਝੀ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗ ਸਕਣ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਵੇ।

❁❁❁

ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਹਿਲਾ ਦਿਵਸ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ

ਧੀ,ਭੈਣ,ਦਾਦੀ,ਨਾਨੀ ਤੇ ਮਾਂ ਇਹ ਨਾਰੀ ਹੈ,
ਤਪਦੇ ਹਰ ਰਿਸ਼ਤੇ ਲਈ ਠੰਢੀ ਛਾਂ ਇਹ ਨਾਰੀ ਹੈ,

ਕਦਰ ਔਰਤ ਦੀ ਹੋਵੇ ਇਹੀ ਇਬਾਦਤ ਹੈ,
ਦੁੱਖ ਕਿਸੇ ਲਈ ਸਹਿਣਾ ਇਸਦੀ ਆਦਤ ਹੈ,
ਬੜੀ ਮਹਾਨ ਹੈ ਰੱਬ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਨਾਰੀ ਹੈ,

ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਘਰ ਕਿਹੜਾ ਏ,
ਬੇ ਗਾਨਾ ਆਪਣਾ ਵਿਹੜਾ ਏ,
ਬੇਗਾਨੀ ਘਰ ਵਾਲੇ ਬੋਹੜ ਦੀ ਛਾਂ ਇਹ ਨਾਰੀ ਹੈ,

ਸਾਰੀ ਜਿੰਦਗੀ ਇੱਕ ਤਪੱਸਿਆ ਏ,
ਦਰਜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਦੱਸਿਆ ਏ,
ਸਬਰ ਸੰਤੋਖ ਦੀ ਮੂਰਤ ਤਾਂ ਇਹ ਨਾਰੀ ਹੈ,

ਜੀਵਨ ਆਪਣਾ ਨਹੀਂ ਇਸਦੇ ਲਈ,
ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਲਈ ਕਦੀ ਕਿਸਦੇ ਲਈ,
ਨਾ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਗਰਾਂ ਇਹ ਨਾਰੀ ਹੈ,

ਬਾਪ,ਭਾਈ,ਪਤੀ,ਪੁੱਤ ਦਾ ਘਰ ਸੰਭਾਲਦੀ ਏ,
ਉਹੀ ਆਸ਼ਰਮ ਭੇਜਣ ਜਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਦੀ ਏ,
ਜੋ ਲਾ-ਵਾਰਿਸ ਦੀ ਤਰਾਂ ਇਹ ਨਾਰੀ ਹੈ,

ਮਾਈ ਭਾਗੋ ਤੇ ਰਾਣੀ ਲਕਸ਼ਮੀ ਬਾਈ ਵੀ ਏ,
ਕਲਪਨਾ ਨੇ ਅਰਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਜ਼ਤ ਕਮਾਈ ਵੀ ਏ,
ਗਦਰੀ ਗੁਲਾਬ ਕੌਰ ਵੀਰਾਂ ਇਹ ਨਾਰੀ ਹੈ,

ਮਜਬੂਤ ਇਸਪਾਤ ਜਿਹੀ ਭਾਵੇਂ ਖੂਬਸੂਰਤ ਹੈ,
ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਲਈ ਤਲਵਾਰ ਮਮਤਾ ਦੀ ਮੂਰਤ ਹੈ,
ਅੰਧੇਰੇ ਵਿੱਚ ਰੌਸ਼ਨ ਸ਼ਮਾਂ ਇਹ ਨਾਰੀ ਹੈ,

ਡਾਕਟਰ,ਅਧਿਆਪਕ,ਜੱਜ,ਪੁਲਿਸ ਵਿਗਿਆਨੀ ਏ,
ਘਰ ਤੇ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਵੀ ਬਣੀ ਨਿਮਾਨੀ ਏ,
'ਗੁਲਸ਼ਨਬੀਰ' ਜਿਸ ਝੁਕਦਾ ਦਰਾਂ ਇਹ ਨਾਰੀ ਹੈ,

ਗੁਲਸ਼ਨਬੀਰ ਗੁਰਾਇਆ

ਪਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ – ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵੈਬਿਨਾਰ (05-01-2026)

ਵਰਲਡ ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਪੰਜਾਬੀ (WCP) ਨੇ 5 ਜਨਵਰੀ 2026ਈ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ 'ਤੇ ਇੱਕ ਆਨਲਾਈਨ ਵੇਬਿਨਾਰ ਕਰਵਾਇਆ। ਇਹ ਸਮਾਗਮ WCP ਦੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵੇਬਿਨਾਰਾਂ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬ ਲੜੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ।

ਵੇਬਿਨਾਰ ਦੀ ਮੇਜ਼ਬਾਨੀ ਪ੍ਰੋ. (ਰ) ਡਾ. ਅਬਦੁੱਲ ਰੱਜ਼ਾਕ਼ ਸ਼ਾਹਿਦ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਮਿਲਵਾਇਆ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ।

ਡਾ. ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੰਸਾ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜੰਗ ਜਾਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਸੀ, ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸੱਚਾਈ, ਕੁਰਬਾਨੀ ਅਤੇ ਬਹਾਦਰੀ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ (ਭਾਰਤ) ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਰਸਮ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ, ਨਿਮਰਤਾ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੱਡਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਮੁੱਲ ਸਿਖਾਉਣ।

ਡਾ. ਦਿਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਰਕ (ਯੂਕੇ) ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਨੇਤਾ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ, ਸ਼ਾਰੀਰੀਕ ਤਾਕਤ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਨਾਲ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਮਾਜ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਰਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਭਾਟੀਆ (ਭਾਰਤ) ਨੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ, ਬਰਾਬਰੀ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਬਿਹਤਰ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਚਰਨਦੀਪ ਕੌਰ (ਭਾਰਤ) ਨੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਹੌਸਲਾ, ਆਤਮ-ਸਨਮਾਨ ਅਤੇ ਹਿੰਮਤ ਸਿੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਲੱਭ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ (ਭਾਰਤ) ਨੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਏਕਤਾ, ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਭਰਾਤਰੀਭਾਵ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ।

ਦੇਵਿੰਦਰ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ (ਕੈਨੇਡਾ) ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਮਤ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮੇਜਰ ਸਿੰਘ (ਭਾਰਤ) ਨੇ ਫੌਜੀ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ "ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ" ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਫੌਜੀ ਅਸੂਲਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਫ਼ਰਜ਼, ਇੱਜ਼ਤ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰਦੀਸ਼ ਕੌਰ ਗ੍ਰੇਵਾਲ (ਜਰਮਨੀ) ਨੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਵੀ ਸੁਣਾਈ।

ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਧੂਰੀ (ਭਾਰਤ) ਨੇ ਸਿੱਖ ਸਭਿਆਚਾਰ, ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਰਿਵਾਜਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ।

ਸਾਈਂ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਣਾ

ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵੈਬਿਨਾਰ (13-01-2026)

ਵਰਲਡ ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਪੰਜਾਬੀ (WCP) ਨੇ 13 ਜਨਵਰੀ 2026ਈ ਨੂੰ ਸਾਈਂ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਇਕ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵੈਬਿਨਾਰ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਸਮਾਗਮ WCP ਦੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵੈਬਿਨਾਰਾਂ ਦੀ ਸਫਲ ਸੀਰੀਜ਼ ਦਾ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਹੈ।

WCP ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਪ੍ਰੋ. (ਰ) ਡਾ. ਅਬਦੁੱਲ ਰੱਜ਼ਾਕ ਸ਼ਾਹਿਦ, ਜੋ ਮੀਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਨੇ ਸ਼ਿਰਕਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਵਾਈ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਡਾ. ਅਬਦੁੱਲ ਰੱਜ਼ਾਕ ਨੇ ਵੈਬਿਨਾਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ। ਮੁੱਖ ਸ਼ਿਰਕਤਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ:

ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ (ਭਾਰਤ) ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਆਲ ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਥਲੇ ਤਾਮੀਰ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਸਿਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਕਦਮ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਕ ਗੈਰ-ਸਿੱਖ ਸੰਤ ਨੂੰ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੱਬ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਇਜਾਰਾ ਦਾਰੀ ਨਹੀਂ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਹਮੇਸ਼ਾ ਧਾਰਮਿਕ ਦਰਜੇ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ।

ਦਤੋਕ ਸੁਚਾ ਸਿੰਘ (ਮਲੇਸ਼ੀਆ) ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ, ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੱਥਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸਮਾਰੋਹ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਇੱਜ਼ਤ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਨੈਤਿਕ ਹਿੰਮਤ ਤੇ ਅਡਿੱਠ ਹੈ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਘੱਟ ਸੰਖਿਆ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਭ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੋਚ ਹੌਸਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਖੁੱਲੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮ ਰਹਿਣ। ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਅਮਨ ਅਤੇ ਮੇਲਜੋਲ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ, ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਅਤੇ ਸਖ਼ੀ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਤਨਜ਼ੀਲ ਫਾਤਿਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਧਰਮ ਲਈ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬੇਨਤੀ 'ਤੇ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਿਆ, ਜੋ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਰਸਮ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬਲਕਿ ਇਕ ਰੂਹਾਨੀ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪੈਗਾਮ ਸੀ। ਇਹ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸਭ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲਦੇ ਹਨ। ਲਾਹੌਰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਅਜਿਹਾ ਥਾਂ ਬਣ ਗਏ ਜਿੱਥੇ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਸਭਾਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸਥਾਨ ਇਕੱਠੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਘੱਟ ਸੰਖਿਆ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰੂਹ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਵੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਹਰ ਇਕ ਦਾ ਹੋਵੇ ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ ਇਕ ਕੌਮ ਦਾ।

ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨਿਰਮਾਣ ਕਲਾ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਹਰ ਪਾਸਾ ਖੁਲਾ ਹੈ ਜੋ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹੇ ਮਨ ਅਤੇ ਬੰਧਨ-ਨਾਕਾਰਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੱਧੂ (ਭਾਰਤ) ਨੇ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਸਥਿਰਤਾ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਕਈ ਵਾਰ ਤਬਾਹ ਹੋਇਆ ਪਰ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਲਈ ਮੁੜ ਜੁੜ ਗਏ।

ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਡਾ. ਹਰਮੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਸਮਾਰੋਹ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਲਿੰਗ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਔਰਤ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਿਛੋਕੜ ਵਾਲਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਰੂਪ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ।

ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ (ਭਾਰਤ) ਨੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਰਾਸਤ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਰਸਮ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ, ਬਲਕਿ ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ ਹੈ।

ਕੁਲਜੀਤ ਕੌਰ (ਭਾਰਤ) ਨੇ ਸਿਖ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸਾਂਝੀ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਦੀ ਰਸਮ ਸਿਰਫ਼ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਜੀਵੰਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ (ਯੂਕੇ) ਨੇ ਆਧੁਨਿਕ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਨੀਤਿਗਤ ਨੇਤ੍ਰਤਵ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਰਸਮ ਇਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਨਮੂਨਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨੇਤ੍ਰਤਵ ਸੇਵਾ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਧਿਕਾਰ ਤੇ ਨਹੀਂ।

ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ (ਯੂਕੇ) ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤਤਰ ਸੰਚਾਰ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਹਥੋਂ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਧਾਰਮਿਕ ਕੇਂਦਰ ਸਥਾਪਤ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਹਜਰਤਾਂ ਅਤੇ ਮਾਈਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਜੋੜਦਾ ਹੈ।

ਕੁਲਵੀਰ ਸਿੰਘ (ਭਾਰਤ) ਨੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਆਮ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਜਾਂ ਕੁਲੀਨ ਵਰਗ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਗੀਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਮ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਸਾਰੀ, ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਡਾ. ਜ਼ੁਲਫਿਕਾਰ ਕਾਜ਼ਮੀ, ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਅੰਤਰ-ਧਰਮ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਲੈ ਕੇ ਆਏ। ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਤੋਂ ਬੋਲਦਿਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਸਮਾਰੋਹ ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੱਕ ਮੁਸਲਿਮ ਸੰਤ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖ ਪੂਜਾ ਸਥਾਨ ਦੀ ਨੀਂਹ ਨਾ ਸਿਰਫ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ, ਸਗੋਂ 21ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਸਹਿ-ਹੋਂਦ ਦੀ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਵੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਨੈਤਿਕ ਸੋਚ ਵਿਸ਼ਵ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਡਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ।

ਪ੍ਰੋ. (ਰ) ਡਾ. ਅਬਦੁੱਲ ਰੱਜ਼ਾਕ ਸ਼ਾਹਿਦ, ਡਾਇਰੈਕਟਰ WCP, ਨੇ ਸਾਰੇ ਹਾਜ਼ਰੀਨ ਦੀ ਸਰਗਰਮ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵੈਬਿਨਾਰ ਦਾ ਸਮਾਪਨ ਕੀਤਾ।

ਭਾਰਤੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਲਈ ਕਾਲਾ ਦਿਹਾੜ (ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਿਵਸ)

ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵੈਬਿਨਾਰ (26-01-2026)

ਡਾਕਟਰ ਰੱਜ਼ਾਕ ਸ਼ਾਹਿਦ ਨੇ ਵੈਬੀਨਾਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਇਆ ਜੋ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਜ਼ੁਲਮ, ਭੇਦਭਾਵ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੱਕਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝ ਰਹਿਣਾ ਪਿਆ।

ਮੁੱਖ ਨੁਕਤੇ:

- **ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ**, ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ 1948 ਤੋਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਿੱਛੜਾਪਣ, ਹਲਚਲ ਤੇ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ, ਧੱਕੇ-ਮੁੱਕੇ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਹੈ।
- **ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵੰਡ** ਨਾਲ ਜਨਸੰਚਾਰ, ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਰਾਜਨੀਤਕ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਆਈਆਂ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਮੂਹ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ।
- **ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ** ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸਚਨ, ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ, ਗਿਰਜਾਘਰਾਂ, ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਅਤੇ ਮਸਜਿਦਾਂ ਤੇ ਹਮਲੇ, ਜਬਰਜਸਤੀ ਧਰਮ ਬਦਲਣਾ, ਸਮਾਜਿਕ ਤੰਗੀ ਅਤੇ ਬਹਿਸਤ ਤੋਂ ਨਿਕਾਲੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- **ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੁਰੱਖਿਆ** ਕਾਗਜ਼ 'ਤੇ ਹੈ, ਪਰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਅਕਸਰ ਨੌਕਰੀ, ਸਿੱਖਿਆ, ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਮੌਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- **ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਹੱਕ** ਅਕਸਰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਉਲੰਘਣ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਕੁਝ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਿਵਾਇਤਾਂ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਜੀਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਡਾ. ਸ਼ਾਹਿਦ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਭਾਰਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਤਰ 'ਤੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦਾ ਰੱਖਿਆਕਾਰ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਰਚਨਾਤਮਕ ਤੰਗੀ, ਅਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪਿੱਛੜਾਪਣ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਹੈ।

ਡਾ. ਇਕਬਾਲ ਚਾਵਲਾ - ਡੀਨ, ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੈ ਪਰ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਹੱਕ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਰਮ, ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਭਿਵਜਕਤੀ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ, ਆਰਥਿਕ ਸਰੋਤ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਸੀਮਿਤ ਹਨ।

ਦਿਲਜੀਤ ਵਿਰਕ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦਾ ਮਕਸਦ ਇੱਕ ਹਿੰਦੂ ਬਹੁਮਤ ਵਾਲਾ ਰਾਜ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ, ਜੋ ਧਾਰਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਬਰਾਬਰੀ ਅਤੇ ਸੈਕੁਲਰ ਮੂਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ

ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਈ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਜਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

ਬੈਰਿਸਟਰ ਓਵਿਨ (ਜਪਾਨ) ਨੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਵਕਾਲਤ ਦੀ ਲੋੜ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ।

ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਭੇਦਭਾਵ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਅਕਸਰ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ, ਸਰਵਜਨਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੇ ਮੌਕੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਡਾ. ਹਰਮਿਤ ਕੌਰ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਭੇਦਭਾਵ ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ, ਨੌਕਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਭਿਆਸਾਂ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਹਨ। ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਕਾਲਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਪਾਅ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੇ।

ਨਈਮ ਤਾਹਿਰ ਨੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਨੌਕਰੀ, ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਣਾਲੀਤਮਕ ਭੇਦਭਾਵ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਹਮਲੇ, ਜਬਰਜਸਤੀ ਧਰਮ ਬਦਲਣ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਤੇ ਰੋਕ ਦਾ ਵੀ ਸਾਹਮਣਾ ਹੈ। ਨੌਕਰੀਆਂ, ਕਾਰੋਬਾਰ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀਮਿਤ ਪਹੁੰਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਇੰਝ ਹੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਸਕੂਲ, ਕਾਲਜ ਅਤੇ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਰੁਕਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸੰਗਠਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਘੱਟ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਅਤੇ ਨੀਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਅਕਸਰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਵੈਬੀਨਾਰ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਰਿਵਾਇਤੇ ਦਾ ਨਿਰਖ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਣਾਲੀਤਮਕ ਜ਼ੁਲਮ, ਬਰਾਬਰੀ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ, ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਭੇਦਭਾਵ ਅਤੇ ਅਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਾਂਝੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵ ਜਾਗਰੂਕਤਾ, ਵਕਾਲਤ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਕਿ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਰੱਖਿਆ ਸਿਰਫ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਨਾ ਸਹਿਤ ਪਰ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੀ ਹੋਵੇ।

ਵਰਲਡ ਪੋਇਟਰੀ ਡੇ

ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵੈਬਿਨਾਰ (22-03-2026)

ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵੈਬਿਨਾਰ "ਅਮਨ ਤੇ ਦੋਸਤੀ ਦਾ ਪੈਗਾਮ" ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਤੋਂ ਕਵੀ, ਗਿਆਨੀ ਅਤੇ ਕਲਾਕਾਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ। ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਮਕਸਦ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਆਫ਼ਾਕੀ ਭਾਸ਼ਾ ਰਾਹੀਂ ਅਮਨ, ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਦੋਸਤੀ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨਾ ਸੀ। ਇਹ ਇਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਬਦਲਾਅ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਿਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਲਈ ਇੱਕ ਸਰਗਰਮ ਮੰਚ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਵੈਬਿਨਾਰ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਵਰਲਡ ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਡਾ. ਅਬਦੁੱਲ ਰੱਜ਼ਾਕ ਸ਼ਾਹਿਦ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਕੀਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਰਲਤੀਆਂ ਦਾ ਪਰਿਚਯ ਕਰਵਾਇਆ ਅਤੇ ਵੈਬਿਨਾਰ ਦੀ ਮਿਜਬਾਨੀ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਗਲੋਬਲ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਰੋਲ ਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਕਿ ਕਵਿਤਾ ਵਿਲਾਸਿਤਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਲੋੜ ਹੈ, ਜੋ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕ ਪੁਲ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਕਸਰ ਜੋੜਨ ਵਿੱਚ ਨਾਕਾਮ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਅਮਨ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ, ਭਾਰਤ, ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇਕ ਤਾਜ਼ਾ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਆਏ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਨੌਜਵਾਨੀ ਦੀ ਉਮੀਦ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਸੀ ਪਰ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਜੜਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਸਰਹੱਦਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਏਕਤਾ ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਮਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਚਾਰਕ ਚਿੰਤਨ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਹਰਦੀਅਲ ਸਿੰਘ ਜੀਤਾ, ਭਾਰਤ, ਨੇ ਜੀਵੰਤ ਤਜਰਬੇ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਗਹਿਰੀ ਕਵਿਤਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਿਵਾਇਤ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਭਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਮਨ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਂਝੀ ਬੁੱਧੀ ਰਾਹੀਂ ਸੰਭਾਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਰਾਵਲ ਪੁਸ਼ਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਸਾਹਿਤਕ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਾਲ ਭਰੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕਵਿਤਾਕਾਰ ਅਭਿਵਿਆਕਤੀ ਦਰਸ਼ਨਿਕ ਗਹਿਰਾਈ ਵੱਲ ਝੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਮਨੁੱਖੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਧੀਆ, ਲਗਭਗ ਕਲਾਸਿਕ ਛੂਹ ਦੇ ਨਾਲ ਖੋਜਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਦੀਸ਼ ਕੌਰ ਗ੍ਰਿਵਾਲ, ਕੈਨੇਡਾ, ਨੇ ਡਾਇਸਪੋਰਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਹਕੀਕਤਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਹੋਏ ਦੂਰੀ ਦੇ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਫਰਕ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਪਿਆਰ ਅਟੁੱਟ ਹੈ।

ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗੱਖੜ, ਭਾਰਤ, ਨੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਕਵਿਤਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਨੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵੰਡ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਸੋਚਣ ਤੇ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭੇਦਭਾਵ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅਜ਼ੀਮ ਸ਼ੇਖਰ, ਭਾਰਤ, ਦਾ ਅਭਿਵਿਆਕਤੀ ਅੰਦਾਜ਼ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ

ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਬੂਤ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਹਨ, ਜੋ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਮਨੁੱਖੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਵੰਡ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹਮਦਰਦੀ ਦਾ ਚੋਣ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬਾਲੀ, ਭਾਰਤ, ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਮਨੁੱਖਤਾ, ਨਿਮਰਤਾ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਅਸਤਿਤਵ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਗੂੰਜਦੀ ਸੀ, ਜੋ ਸ਼ਾਂਤ ਪਰ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਰਮੰਦੀਪ ਕੌਰ ਰਾਮੀ, ਭਾਰਤ, ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਪਣੇ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਖ਼ਲੂਸ ਲਈ ਖਾਸ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਪਿਆਰ, ਹਮਦਰਦੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਚੁਪਚਾਪ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਗਿਰਦ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਅਮਨ ਬਾਰੇ ਨਰਮ ਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਸੁਜਾਨ ਸਿੰਘ ਸੁਜਾਨ, ਕੈਨੇਡਾ, ਨੇ ਬਹੁ-ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਇਕ ਗਲੋਬਲ ਨਜ਼ਰੀਆ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਨੇ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਜਿਆਗ੍ਰਾਫਿਕ ਹੱਦਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਘਰ ਵਜੋਂ ਦਿਖਾ ਕੇ, ਵੱਖ-ਵੱਖਤਾ ਵਿੱਚ ਏਕਤਾ ਤੇ ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ।

ਮੰਦੀਪ ਕੌਰ, ਭਾਰਤ, ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਮਨਮੋਹਕ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਮਨੁੱਖੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ।

ਡਾ. ਹਰਮੀਤ ਕੌਰ, ਭਾਰਤ, ਨੇ ਵਿਦਿਆਤਮਕ ਗਹਿਰਾਈ ਨਾਲ ਕਵਿਤਾਕਾਰ ਸੁੰਦਰਤਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਤੌਰ ਤੇ ਵੀ ਆਸਾਨ ਸੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਕਲਾ ਅਤੇ ਸੋਚ ਦੋਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਇਆ।

ਡਾ. ਰਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਭਾਟੀਆ, ਭਾਰਤ, ਨੇ ਵਿਦਿਆਤਮਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਕਾਰ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਸੰਤੁਲਿਤ ਮੇਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਨੇ ਸਮਾਜਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਹਮਦਰਦੀ ਨੂੰ ਉਭਾਰਣ ਵਿੱਚ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ।

ਇਮਰਾਨ ਸ਼ੌਕਤ ਅਲੀ, ਗਾਇਕ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ, ਨੇ ਵੈਬਿਨਾਰ ਵਿੱਚ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਰੂਹ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਸਿਰਫ ਮਨੋਰੰਜਨ ਨਹੀਂ ਸੀ – ਇਸ ਨੇ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਪੈਗਾਮ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ। ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾ ਬਿਨਾਂ ਰੁਕਾਵਟ ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ, ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਸਾਂਝੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਲੰਬਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਛੱਡਿਆ।

ਗਿੱਲ ਸੁਖਮੰਦਰ, ਕੈਨੇਡਾ, ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਿਥਮਫੁਲ ਅਤੇ ਗਾਇਕੀ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਡਾਇਸਪੋਰਾ) ਅਵਾਜ਼ ਹਨ, ਜੋ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਖੰਡਤਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਸ਼ਾਂਤੀ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਵਿਰਾਸਤ ਤੇ ਮਾਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੁਹਾਰਿਆਂ ਵਾਲੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵੀ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ।

ਡਾ. ਅਬਦੁੱਲ ਰੱਜ਼ਾਕ ਸ਼ਾਹਿਦ ਨੇ ਸਾਰੇ ਵਿਗਿਆਨਕਾਂ ਅਤੇ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੀਮਤੀ ਸਹਿਯੋਗ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਗੱਲਬਾਤ, ਸਾਹਿਤਕ ਰਚਨਾਤਮਕ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਸੂਚਨਾ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ।

❀❀❀

ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਹਾੜਾ: ਸਰਦਾਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ

ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵੈਬਿਨਾਰ (23-03-2026)

ਵਰਲਡ ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਪੰਜਾਬੀ (WCP) ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਹੀਦ ਸਰਦਾਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਟਿਕਾਊ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵੈਬਿਨਾਰ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਇਕ ਗਲੋਬਲ ਸੋਚ ਦਾ ਮੰਚ ਬਣਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ, ਕਵੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸੂਰਮੇ ਵਜੋਂ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਕ ਡੂੰਘੇ ਚਿੰਤਕ, ਫ਼ਲਸਫ਼ੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀ ਵਜੋਂ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ, ਭਾਰਤ, ਕੈਨੇਡਾ, ਬਰਤਾਨੀਆ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ।

ਵੈਬਿਨਾਰ ਦੀ ਮੇਜ਼ਬਾਨੀ ਡਾ. ਅਬਦੁੱਲ ਰੱਜ਼ਾਕ ਸ਼ਾਹਿਦ ਨੇ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਵਰਲਡ ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬੋਲਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦਾ ਤਹਿ ਦਿਲੋਂ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਕਿਸੇ ਇਕ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹੀਰੋ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਪੂਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਵਿਰਾਸਤ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲੜਾਈ ਸਿਰਫ਼ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬਲਕਿ ਅਨਿਆਇ, ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਸੋਚ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਵੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹਿੰਮਤ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਵਿਰਲਾ ਮਿਲਾਪ ਦੱਸਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ, ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਸੋਚਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ੌਕ ਸੀ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਗੱਲਬਾਤ, ਖੋਜ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਰਾਹੀਂ ਸੰਭਾਲੇ।

ਮੁੱਖ ਵਕਤਾ ਸਰਦਾਰ ਜਗਮੋਹਨ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅਸਲੀ ਭਤੀਜੇ ਹਨ, ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਾਰੇ ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੱਥਾਂ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ:

- ਉਹ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮਾਹੌਲ ਜਿਸ ਨੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੋਚ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ
- ਪੰਜਾਬ, ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਲਾਹੌਰ, ਦਾ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਭੂਮਿਕਾ
- ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੱਕੀ ਸੋਚ, ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰੁਚੀ
- ਸੈਕੁਲਰਿਜ਼ਮ, ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ

ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਗੁੱਸੇਲ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਸਾਫ਼ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਧਰਮ, ਇਨਕਲਾਬ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸੱਤਾ ਬਾਰੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ "ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਦਾ ਚਿੰਤਕ" ਕਿਹਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਥਾਵਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਲੋੜ ਉੱਤੇ ਵੀ ਚਿੰਤਾ ਜਤਾਈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਸਲੀ ਵਿਰਾਸਤ ਅਨਿਆਇ ਦੇ

ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਣ ਅਤੇ ਸੱਚ ਦੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹਿਣ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਦਿਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਰਕ (ਯੂਕੇ) ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਅੱਜ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਬਲੇ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੁਨੀਆ ਦੀਆਂ ਪੀੜਤ ਕੌਮਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਇਕ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹਨ।

ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗੱਖਲ (ਭਾਰਤ) ਨੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਨਾਲ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਇੱਕ ਐਸਾ ਸਮਾਜ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਿੱਥੇ ਵਰਗ ਵੰਡ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਇਨਸਾਫ਼ ਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਹੋਵੇ।

ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ (ਕੈਨੇਡਾ) ਨੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੋਚ ਦਾ ਵਿਦਵਤਾਪੂਰਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਪੱਛਮੀ ਅਤੇ ਪੂਰਬੀ ਫ਼ਲਸਫ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ਹੀਦ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦਰਸ਼ਨਿਕ ਵਜੋਂ ਵੀ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਗਿੱਲ ਸੁਖਮੰਦਰ (ਕੈਨੇਡਾ) ਨੇ ਕਵਿਤਾ ਰਾਹੀਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਪੱਖ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ।

ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬੱਲੀ (ਭਾਰਤ) ਨੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਚਰੰਦੀਪ ਕੌਰ (ਭਾਰਤ) ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਅੱਜ ਵੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੋਚਣ ਅਤੇ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ (ਭਾਰਤ) ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੱਚੀ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਨਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਕਾਜ਼ਿਮ ਮਨਜ਼ੂਰ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਰਾਸਤ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਵਾਲੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਹਨ।

ਪ੍ਰੋ. ਨਿਗਹਤ ਖੁਰਸ਼ੀਦ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਨੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੋਚ ਦਾ ਅਕਾਦਮਿਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਅਹਿਮ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸਰੋਤ ਦੱਸਿਆ।

ਗੁਰਦੀਸ਼ ਕੌਰ ਗਰੇਵਾਲ (ਕੈਨੇਡਾ) ਨੇ ਕਵਿਤਾ ਰਾਹੀਂ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਰੰਗ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਇਆ।

ਜਰਾਰ ਹੁਸੈਨ (ਅਮਰੀਕਾ) ਨੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਆਧੁਨਿਕ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਅਹਿਮੀਅਤ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ, ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਇਨਸਾਫ਼, ਮਨੁੱਖੀ ਹੱਕਾਂ ਅਤੇ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ।

ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਅਬਦੁੱਲ ਰੱਜ਼ਾਕ ਸ਼ਾਹਿਦ ਨੇ ਸਾਰੇ ਰਲਤੀਆਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸਮਾਗਮ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਗੱਲਬਾਤ, ਸਾਹਿਤਕ ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ।

❀❀❀

ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਜਗਾੱ ਦੇਹਾੜ ਦੇ ਮੌਕੇ ਤੇ
ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦਾ ਗੀਤ

ਡਾ. ਅਬਦੁੱਲ ਰੱਜ਼ਾਕ ਸ਼ਾਹਿਦ

ਮਾਂ ਪੰਜਾਬਣ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਏ ਸੱਚ ਮੁਚ, ਮੇਰਾ ਤੇ ਈਮਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਏ		ਮਾਂ ਪੰਜਾਬਣ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਏ ਸੱਚ ਮੁਚ, ਮੇਰਾ ਤੇ ਈਮਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਏ
ਵਾਰਿਸ, ਬਾਹੂ, ਬੁੱਲ੍ਹਾ, ਮੀਆਂ, ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਮੋਲਵੀ, ਹਾਸ਼ਮ ਸ਼ਾਹ, ਫ਼ਰੀਦ ਦਿਲਾਂ ਦਾ ਚੈਨ ਸੂਫ਼ੀ ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਏ		ਸੱਚ ਮੁਚ, ਮੇਰਾ ਤੇ ਈਮਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਏ ਮਾਂ ਪੰਜਾਬਣ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਏ
ਚਿੱਟਾ ਦਿਨ ਜੋਂ ਰੋਸ਼ਨ, ਵੇਖਣ ਪਏ ਅਨ੍ਹੇ ਇਹ ਗੱਲ ਵਖਰੀ, ਕੋਈ ਮੰਨੇ ਨਾ ਮੰਨੇ ਅਧਿਓਂ ਬਹੁਤਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਏ		ਸੱਚ ਮੁਚ, ਮੇਰਾ ਤੇ ਈਮਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਏ ਮਾਂ ਪੰਜਾਬਣ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਏ
ਚਾਰ ਚੌਫ਼ੇਰੇ, ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ ਹੁਲਦੀ ਜਾਂਦੀ ਏ ਬੋਲਿਆਂ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਮਿਸ਼ਰੀ ਘੁਲਦੀ ਜਾਂਦੀ ਏ ਮਿੱਠੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਜ਼ੁਬਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਏ		ਸੱਚ ਮੁਚ, ਮੇਰਾ ਤੇ ਈਮਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਏ ਮਾਂ ਪੰਜਾਬਣ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਏ
ਸਾਂਭ ਰਖੀ ਏ ਮੋਤੀਆਂ ਭਰੀ ਭੜੋਲੀ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਬੋਲਾਂ ਸ਼ਾਹਿਦ, ਓਬੜ ਬੋਲੀ ਮੈਂ ਮੇਰੀ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਇਹਸਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਏ		ਮਾਂ ਪੰਜਾਬਣ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਏ ਸੱਚ ਮੁਚ, ਮੇਰਾ ਤੇ ਈਮਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਏ

تماہی

سانجھا پنجابی ورثہ

جلد : 03 شمارہ: 01 (جنوری-مارچ 2026ء)

چیف ایڈیٹر

پروفیسر (ر) ڈاکٹر عبدالرزاق شاہد

ورلڈ سینٹر فار پنجابی

25۔ نسبت روڈ، لاہور

ورلڈ سینٹر فار پنجابی-2026ء

☆ ایس میگزین دا کوئی وی مضمون کُلّی یا جُزوی طور تے ''سانجھا پنجابی ورثہ'' دا حوالہ دے کے کھوج پرکھ دے مقصد لئی ورتیا جاسکدا اے۔

☆ ''سانجھا پنجابی ورثہ'' وچ شامل مضامین/نظماں وغیرہ وچ پیش کیتے گئے وچاراں نال ادارے دا متفق ہونا ضروری نہیں تے نہ اِی ادارہ یا ایہدا کوئی کاما کِسے لکھت لئی ذمے وار ہووے گا۔

☆ ''سانجھا پنجابی ورثہ'' نُوں چنگے توں چنگا بناوَن لئی تہاڈے سجھاء ساڈے واسطے بہت قیمتی نیں۔

چھاپن ہار

پروفیسر(ر) ڈاکٹر عبدالرزاق شاہد

ڈائریکٹر

25- نسبت روڈ، لہور، پاکستان

فون: 92-42-37312080+ وٹس ایپ: 92-316-0770117+

Email: wordcentreforpunjabi@yahoo.com

Website: www.worldcentreforpunjabi.org

https//:www.facebook.com/profile.php?id=61557503945160

ایڈیٹر

فیصل ارشد بٹ

عمران احمد

صلاح کار

ڈاکٹر گُردرشن سنگھ ڈھلوں

پروفیسر ہمت سنگھ

ڈاکٹر جسبیر کور

ڈاکٹر دیوندر پال سنگھ

سردار گُرمیل سنگھ خالصہ

ڈاکٹر مجاہدہ بٹ

پروفیسر ڈاکٹر مرزا معین الدین

پروفیسر ڈاکٹر محمد طارق بلوچ

مُل : 500 رُپے

بدیس لئی: 10 ڈالر (امریکی)

تتکرا

1۔	مُڈھلی گل	4
2۔	ساکا ننکانہ صاحب جسوندر سنگھ رُپال	5
	سمیں دی گل	7
4۔	✲ قومانتری ویبی نار	

مُڈھلی گل

سجنو تے مترو!

السلام علیکم/ست سری اکال

سب توں پہلاں سارے ساتھیاں دا بہت بہت دھنواد، جیہڑے ''سانجھا پنجابی ورثہ'' راہیں ''ورلڈ سنٹر فار پنجابی'' نال جُڑے ہوئے ہین۔ ساڈی ساری کامیابی تہاڈیاں محبتاں پاروں ہے۔ گزری سہ ماہی دا وڈا ایونٹ ''ساکا ننکانہ صاحب'' سی۔ ایہہ سکھ اتہاس دا اِک اجیہا موڑ سی جس نے سکھ برادری نُوں ہلونیا وی تے اِک مُٹھ ہوکے، معاملیاں نُوں سُلجھن لئی پریریا۔ ایس حوالے نال ''سانجھا پنجابی ورثہ'' وچ اِک اُچیچا آرٹیکل شامل کررہے ہاں۔ ایہہ لیکھک مان جوگ جسوندر سنگھ روپال جی نیں۔ ایہہ آرٹیکل شاہ مکھی/گرمکھی دوناں لپیاں وچ پیش کیتا جارہیا اے۔ میں آرٹیکل کتھے چھپیا ویکھیا تے میں اوہناں نُوں بینتی کیتی پئی ایہہ آرٹیکل اسیں وی اپنے آؤندے شمارے وچ چھپنا چاہندے ہاں۔ اوہناں بڑی محبت نال ایہہ آرٹیکل سانوں چھاپن دی اجازت دِتی۔ اوہناں دا بہت دھنواد۔

انگریزی حصے وچ تُسیں پڑھو گے بجلا سنگھ (Bijla Singh) دا وڈمُلا آرٹیکل Indian Fascism۔ جیویں کہ وشے توں ہی ظاہر ہورہیا اے کہ ایہہ بہت خاص وِشا ہے جس تے لیکھک نے بڑے ودھیا طریقے نال چانن پایا اے۔ اسیں ایہناں دے دی دھنوادی ہاں۔

ہمیشہ وانگ پاک یاترا مٹھیاں یاداں دے نال نال ورلڈ سینٹر فار پنجابی دیاں سرگرمیاں بارے وی تہانوں جانن دا موقع ملے گا۔ اسیں تہاڈیاں لکھتاں تے سجھاواں دے چاہوان ہاں۔

پروفیسر(ر) ڈاکٹر عبدالرزاق شاہد

چیف ایڈیٹر

ساکا ننکانہ صاحب

جسوندر سنگھ رُپال

شہید کسے وی قوم لئی پریرنا دا وسیلہ ہوندے نیں تے اوہناں دے شہادت دے دن اوس قوم نوں اوہناں آدرشاں دی یاد دلاندے نیں جیہناں لئی اوہناں اپنیاں جاناں قربان کیتیاں۔ اسیں ہر روز ارداس وچ اوہناں دا دھیان دھردے آں جیہناں نے گوردواریاں دی سیوا لئی اپنیاں جاناں قربان کیتیاں۔ اجیہے شہیداں دی یاد کرواؤندا اے 20 فروی 1921ء نُوں واپریا ساکا ننکانہ صاحب۔

بابا بندہ سنگھ بہادر جی دی شہادت توں بعد جدوں مغل سرکار ولوں سکھ پنتھ اُتے ظلم ودھے تاں گورو کے سنگھ اپنے گھر گھاٹ چھڈ کے پہاڑاں اَتے جنگلاں ورگیاں محفوظ پناہ گاہواں وچ زندگی بسر کر لگے۔ اوس ویلے گوردواریاں دی سنبھال دا کم نرملے مہنتاں اَتے اداسی فرقے کول چلا گیا سی۔ شروع وچ ایہناں مہنتاں نے ایہہ ذمہ واری سوہنے ڈھنگ نال نبھائی پر سمیں دے نال ایس پربندھ وچ بہت ساریاں خامیاں پیدا ہو گئیاں۔ اوہناں گردواریاں دے اندر منرداں وانگ رسماں چلاؤنیاں شروع کر دتیاں۔ گوردواریاں وچ مورتیاں ستھاپت کیتیاں گئیاں۔ ہولی ہولی ایہناں مہنتاں دا سبھاء وی گھٹدا گیا......

مہاراجہ رنجیت سنگھ نے گوردواریاں نوں کئی جاگیراں دتیاں سن۔ جس کارن گوردواریاں دی آمدن کافی ودھ گئی سی۔ اَتے کئی نویاں عمارتاں وی بنائیاں گئیاں۔ پر سکھ راج دے پتن توں بعد سکھ سرداراں نے گردواریاں دے اندرونی پربندھ ول بہتا دھیان نہ دتا، جس نال گورمت پرچار اَتے سکھ قدراں قیمتاں نُوں کھورا لگنا شروع ہوگیا۔ پجاری طبقہ ہولی ہولی گردواریاں نُوں اپنی نجی جائیداد سمجھن لگ پیا۔ انگریزاں نے ایہناں پجاریاں اَتے مہنتاں دی پِٹھ ٹھوکی۔ جدوں پیسہ اَتے طاقت دا میل ہو جاوے تاں برائیاں توں کوئی وِرلا ہی گورو بخشش نال بچ سکدا اے۔ مہنتاں کول پیسہ وی آ گیا اَتے سرکار دربارے پُچھ پرتیت وی ہو گئی۔ اوس نال ایہہ مہنت اپنیاں من آئیاں کرن لگے۔ ایہہ کافی عیاش ہوگئے اَتے گردواریاں اندر سِکھ وردھی کم وی کرواؤن لگے۔

گردوارہ ننکانہ صاحب دے نام رائے بُلار بھٹی ولوں 19 ہزار ایکڑ دی جاگیر وچوں اک لکھ توں روپے توں زمین دا ٹھیکا آؤندا سی اَتے لکھاں روپیاں دا چڑھاوا وی سی۔ ایسے لئی ایتھوں دا نرینوں مہنت جیہدا پورا ناں نارائن داس سی، اینا ڈِگ چکیا سی کہ اوہنے گردوارے اندر شراب اَتے تمباکو ورگے ہور نشے ورتنے وی شروع کر دِتے سن۔ اوددوں تاں حد ہی ہو گئی جدوں اوس نے دربار صاحب اندر کنجریاں دا ناچ وی کروایا۔ اوس دا ورودھ اخباراں راہیں وی ہویا۔اوس دے وِرُدھ شکایتاں وی کیتیاں گئیاں اَتے اوس نُوں سمجھاؤن دی کوشش وی کیتی گئی۔ 1918ء نُوں سندھ دے رہن والا اِک ریٹائرڈ افسر ننکانہ صاحب اپنے ٹبر نال آیا، تاں ہنت نے اوہدی بیٹی نال بُرا سلوک کیتا جس نال مہنت وِرُدھ غصے دی اَگ ہور بھڑک اُٹھی۔ اکتوبر 1920ء وچ شیخوپورا دے پنڈ دھاروالی وچ اِک سجے دیوان وچ سنگت دے اِکٹھ وچ ننکانہ صاحب دے پربندھ دے سُدھار دا متا پیش کیتا گیا۔ جس دا پتا اوس نُوں لگ گیا۔ اوہنے اپنی رکھوالی لئی چار پنج سو دے لاگے بھاڑے تے غنڈے وی رکھ لئے اَتے ہتھیار وی اکٹھے کرنے شروع کر دِتے۔

مہنت نرینوں نے گرودوارے اندر قلعہ بندی کرلئی اَتے چھویاں، کُہاڑے، ٹکُوئے وغیرہ ہتھیار بناؤن لئی وی بھٹھیاں چالُو کر دِتیاں۔ کیونکہ سکھ پنتھ ہولی ہولی گردواریاں دے پربندھ نُوں اپنے ہتھاں وچ لینا شروع کر چُکیا سی، جس

نُوں وقت دی انگریزی سرکار بغاوت دا مُڈھ من دی سی۔ لاہور ڈویژن دے کمشنر سی۔ایس۔کنگ نے نرینُو مہنت نیوں بھروسہ دِتا کہ جے سِنگھاں نے گردوارے تے دھاوا بولیا، تاں اوس دی مدد کیتی جاوے گی۔ نرینُو دے ساتھی مہنتاں نے وی اوس نُوں صلاح دِتی کہ جے سنگھ گردوارے دا قبضہ لین آون تاں بِناں جھجک اوہناں نُوں مار مُکایا جاوے۔

ایدھر سنگھاں نے وی وچاراں کیتیاں۔ شرومنی کمیٹی پردھان ولوں مہنت دے نام اوس دے آچرن دے سُدھار لئی اَتے ننکانہ صاحب گردوارے دے پربندھ وچ سُدھار لئی چِٹھی وی لکھی گئی۔ ننکانہ صاحب وچ دِیوان اَتے لنگر دے پربندھ لئی بھائی لچھمن سنگھ، سردار دلیپ سنگھ، سردار تیجا سنگھ سمندری، سردار کرتار سنگھ جھبر اَتے سردار بخشش سنگھ تے مشتمل اِک کمیٹی بنا دِتی گئی۔ سکھ سنگت دے مُکھیاں نے فیصلہ کیتا کہ کوئی پکی تاریخ طے کیتے بِناں کوئی جتھا لے کے ننکانہ صاحب نہ جاوے پر بھائی لچھمن سنگھ دھاروالی اَتے سردار کرتار سنگھ جھبر اپنے جتھے لے کے ننکانہ صاحب پہُنچنا چاہوندے سن۔ دوہاں جتھیاں نُوں روکن دا جتن کیتا گیا۔ سردار کرتار سنگھ جھبر دا جتھا روک لیا گیا، پر بھائی لچھمن سنگھ دھاروالی دے جتھے نُوں نہ روکیا جا سکیا۔ لچھمن سنگھ دے ساتھی بھائی ٹہل سنگھ جی نے کہیا کہ اَج گورو ہر رائے جی دا پرکاش دیہاڑا اے۔ گردوارا صاحب متھا ٹیک لیندے ہاں۔ جدوں اسیں پُرامن رہنا اے، فیر کوئی جھگڑا نہیں پینڈا۔ ایس طرح ایہہ جتھا 20 فروری 1921 نُوں ننکانہ صاحب پہنچ گیا۔

مہنت نرینُو نے حملے دی پہلاں ہی تیاری کر رکھی سی۔ جیوں ہی بھائی لچھمن سنگھ جی جتھے سمیت گردوارا صاحب وچ داخل ہوئے، مہنت نے باہرلے دروازے بند کروا دِتے اَتے اوس دے غنڈیاں نے سنگھاں اُپر وار کر دِتا۔ چھت توں گولیاں چلائیاں گئیاں۔ ویہڑے وچ 26-25 سنگھ شہید ہو گئے۔ بھائی لچھمن سنگھ گولیاں نال زخمی ہو گئے۔ گورو گرنتھ صاحب جی دے سروپ نُوں وی گولیاں لگیاں۔ کوئی 60 کُو سنگھ دربار صاحب دے اندر شہید ہوگئے۔ جیہڑا وی پھٹڑ جیوندا نظر آیا، اوہنوں چھویاں نال مار دِتا گیا۔ زخمی بھائی لچھمن سنگھ نُوں جنڈ دے درخت نال پُٹھا بنھ کے تھلے اَگ لا کے ساڑ دِتا گیا۔ کجھ سنگھاں نُوں جیوندیاں ہی بھٹھیاں وچ سُٹ کے ساڑ دِتا گیا۔ نو سال دے دربارا سنگھ نُوں پہلاں الماری وچ بند کر دِتا، ایہہ اوتھوں ہی ونگاردا رہیا۔ فیر ایس نُوں بلدی چِکھا وچ سُٹ دِتا گیا۔

کرتار سنگھ جھبر جو 2200 سنگھاں دا جتھا لے کے آ رہیا سی، اوس نُوں 21 فروری نُوں پنڈ کھپواڑا کول ڈپٹی کمشنر نے روک لیا۔ اَتے صلاح مشورے پچھوں جھبر نُوں ننکانہ صاحب دِیاں چابیاں ایس شرط تے دِتیاں کہ پربندھ لئی اِک کمیٹی بنا دِتی جاوے۔ سردار ہربنس سنگھ اٹاری نُوں پردھان بنا کے اِک کمیٹی بنا دِتی گئی۔ اَتے ادھی درجن توں ودھ گردواریاں دا پربندھ شرومنی کمیٹی نُوں سونپ دِتا گیا۔

مہنت نرینُو تے ساتھیاں خلاف مقدمہ دائر ہویا۔ عدالت نے 12 اکتوبر 1921ء نُوں نرینُو تے 7 ہور نُوں پھانسی، 8 نُوں عمر قید، 16 نُوں 7 سال دی قید اَتے باقیاں نُوں رہیا کردتا۔ لاہور ہائی کورٹ وچ اپیل کرن تے پھاسی دی سزا عمر قید وچ بدل دِتی گئی۔ صرف 3 نُوں 7 سال دی سزا ہوئی تے باقی سبھ بری کر دِتے گئے۔ سکھ پنتھ نے ایہناں شہیداں نُوں مان ستکار دِتا۔ ایہناں دا ذکر ارداس وچ شامل کیتا۔ ننکانہ صاحب گردوارا صاحب وچ اج وی ایس ساکے دِیاں یاداں محفوظ نیں جیہڑیاں قوم نُوں اپنے گردواریاں دی راکھی دی پریرنا دیندیاں نیں۔ پاتشاہ بخشش کرن اوہناں شہیداں دا صدقہ، اوہناں دا گورو پریم اَتے اوہناں دی گردواریاں وچ نِرول گورمت دیکھن دی اِچھا نیوں پُوری کرن۔ اجوکے سکھ اپنے تکرار چھڈ کے، گورو گیان توں سوجھی لے کے اپنے جیون نُوں گورمت رنگ وچ رنگ سکن اَتے ساڈے گردواریاں وچوں صرف اَتے صرف گورمت دا ہی پرچار ہووے۔

پرکاش پُرب......سری گورو گوبند سنگھ جی

بین الاقوامی ویبی نار 5 جنوری 2026ء

ورلڈ سینٹر فار پنجابی نے 5 جنوری 2026ء نُوں سری گوبند سنگھ جی دے پرکاش پورب تے اک آن لائن ویبینار کروایا۔ ایہہ تقریب WCP دے بین الاقوامی ویبناراں دی کامیاب سیریز دا تسلسل سی۔

ویبینار دی میزبانی پروفیسر (ر) ڈاکٹر عبدالرزاق شاہد نے کیتی۔ اوہناں نے مہماناں نُوں آپس وچ ملوایا تے موضوع بارے مختصر گل دسی۔

ڈاکٹر پرمجیت سنگھ منسا نے سکھ مذہب تے تاریخ بارے گل کردیاں دسیا کہ سری گورو گوبند سنگھ جی دا جہاد یا لڑائی ظلم دے خلاف سی، نہ کہ کسی تے حملہ کرن لئی۔ اوہناں نے زور دتا کہ سانوں گورو جی دیاں سچائی، قربانی تے بہادری والیاں گلّاں اپنی زندگی وچ اپناونیاں چاہیدیاں نیں۔

گرچرن سنگھ، بھارت نے کہیا کہ پرکاش پُرب صرف رسم نہیں، بلکہ سکھاں لئی نظم و ضبط، عاجزی تے خدمت دی یاد دہانی اے۔ اوہناں نے بزرگاں دی ذمہ داری تے زور دتا کہ اوہ نئی نسل نُوں سکھ قدراں سکھاؤن۔

ڈاکٹر دلجیت سنگھ ورک، یوکے نے گورو گوبند سنگھ جی نُوں اک وڈی سوچ والے استاد تے رہنما دسیا۔ اوہناں نے کہیا کہ تعلیم، جسمانی مضبوطی تے اخلاقیات نال مضبوط معاشرہ بندا اے۔

روبندر کور بھاٹیا، بھارت نے سماجی انصاف، برابری تے خدمت بارے گل کیتی تے دسیا کہ سکھ تعلیمات لوگاں نُوں معاشرے وچ بہتر کردار ادا کرن دی ترغیب دیندیاں نیں۔

چرندیپ کور، بھارت نے نوجواناں بارے گل کردیاں کہیا کہ اوہ گورو گوبند سنگھ جی توں حوصلہ، خودداری تے ہمت سکھ سکدے نیں تے اپنی زندگی دیاں مشکلاں نوں حل کر سکدے نیں۔

موہن سنگھ، بھارت نے خالصہ دی اہمیت بارے گل کیتی تے دسیا کہ اتحاد، نظم و ضبط تے بھائی چارہ بہت ضروری نیں۔

دیوندر موہن سنگھ، کینیڈا نے گورو گوبند سنگھ جی تے اوہناں دے خاندان دیاں قربانیاں بارے تفصیل نال دسیا تے کہیا کہ ایہہ قربانیاں سکھاں نُوں ہمت دیندیاں نیں۔

میجر سنگھ، بھارت نے فوجی زندگی نال جڑ کے گل کیتی تے دسیا کہ سکھاں دا "سنت سپاہی" والا نظریہ فوجی اصولاں نال ملدا اے، جتھے فرض، عزت تے خدمت اہم ہندے نیں۔

گردیش کور گریوال، جرمنی نے عورتاں دی عزت بارے گورو جی دے خیالات نُوں بیان کیتا تے اپنی شاعری وی سنائی۔

رنجیت سنگھ دھوری، بھارت نے سکھ ثقافت، زبان تے روایتاں نُوں سنبھالن دی اہمیت تے زور دتا۔

سائیں میاں میر جی ولوں دربار صاحب سری ہرمندر صاحب دا نینہہ پتھر رکھنا

بین الاقوامی ویبی نار 13 جنوری 2026ء

ورلڈ سینٹر فار پنجابی نے 13 جنوری 2026ء نوں سائیں میاں میر جی ولوں سری دربار صاحب دے سنگِ بنیاد رکھن دی یاد لئی اِک بین الاقوامی ویبینار دا اہتمام کیتا۔ ایہہ تقریب WCP دے بین الاقوامی ویبیناراں دی کامیاب سیریز دا تسلسل سی۔

WCP دے ڈائریکٹر، پروفیسر (ر) ڈاکٹر عبدالرزاق شاہد، جیہڑے میزبان دے طور تے خدمات سرانجام دے رہے سن، اوہناں نے شرکاء دا اک دوجے نال تعارف کرایا تے موضوع بارے مختصر دسیا۔ ڈاکٹر رزاق شاہد نے ویبینار دے فکری بہاوٗ دی تشکیل وچ اہم کردار ادا کیتا۔ اوہناں نے متوازن شرکت نوں یقینی بنایا، وضاحت نال رہنمائی کیتی گفتگو نوں تے مختلف نقطہ ہائے نظر نوں بنا کسی رکاوٹ دے اکٹھا جوڑیا۔ مندرجہ ذیل شرکاء نے گل کیتی:

ڈاکٹر گرچرن سنگھ، انڈیا نے دسیا کہ گورو ارجن دیو جی دا دربار صاحب نوں اردگرد دی زمین توں تھلے تعمیر کرنا مذہبی فن تعمیر وچ انقلابی قدم سی، جیہڑا عاجزی دی اہمیت نوں ظاہر کردا اے۔ اوہناں ایہہ وی واضح کیتا کہ اک غیر سکھ سنت نوں سنگِ بنیاد رکھن دی اجازت دینا ایس گل دا اعلان سی کہ الٰہی سچائی تے کسے دی اجارہ داری نہیں۔ اوہناں دے مطابق، سکھ مت ہمیشہ مذہبی درجہ بندی تے سیاسی کنٹرول دی مزاحمت کردا آیا اے۔

دتوک سُچا سنگھ (ملائیشیا) دے مطابق، بیرون ملک رہن والے سکھ جذباتی طور تے سری دربار صاحب نال جڑے رہندے نیں۔ اوہ کہندے نیں کہ سنگ بنیاد دی تقریب اوہناں لئی عزت دی گل اے تے ایہہ دکھاوٗندی اے کہ اوہناں دا ایمان اخلاقی ہمت تے قائم اے۔ خاص کر اقلیت وچ رہن والے سکھاں لئی دربار صاحب دی سب نوں قبول کرن والی سوچ حوصلہ دیندی اے کہ اوہ کھلے دل نال سماج وچ سرگرم رہن۔ میاں میر تے گرو ارجن دی کہانی امن تے میل جول دی مثال اے، جو سکھاں دی کھلی تے سچی پچھان نوں ظاہر کردی اے۔

تنزیل فاطمہ نے ویبنار نال گل کردیاں کہیا کہ سری دربار صاحب صرف اک مذہب لئی نہیں بنایا گیا سی۔ اوہناں دسیا کہ جدوں حضرت میاں میر نے گرو ارجن دیو جی دی درخواست تے سنگ بنیاد رکھیا، ایہہ صرف عزت یا رسم نہیں سی بلکہ اک وڈا روحانی تے سیاسی پیغام سی۔ اوہناں آکھیا کہ اوہ وقت وچ، جدوں مذہباں وچ فاصلے ودھ رہے سن، ایہہ کم دسدا سی کہ سکھ مت سب نوں نال لے کے چلے گا۔ ایس نال لاہور تے پنجاب اک اوہ جگہ بن گئے جتھے مسلمان، سکھ تے ہندو سبھاں دے مقدس مقام اکٹھے نیں۔ اوہناں ایہہ وی زور دتا کہ پاکستان وچ سکھ ورثے دی حفاظت صرف اقلیتاں لئی نہیں بلکہ پنجاب دی اپنی روح نوں بچاوٗن دے برابر اے۔ سری دربار صاحب شروع توں ایہہ سوچ کے بنایا گیا سی کہ اوہ ہر اک دا ہووے، نہ کہ صرف اک قوم دا۔

چرنجیت سنگھ نے سری دربار صاحب دی علامتی انجینئرنگ نوں واضح کردیاں دسیا کہ ایس دے ہر معمارانہ پہلو......چار دروازیاں توں لے کے حرم دی جگہ تک......بنیاد دی رسم وچ ظاہر ہوئیاں قدراں نال جڑیا ہویا اے۔ اوہناں دے مطابق، جتھے ہور مذہبی عمارتاں اثر پیدا کرن لئی بن دیاں نیں، اوتھے ایہہ دربار لوکائی نُوں اپنے ول بلاوٗن تے شامل کرن لئی تعمیر ہویا اے۔ ہر پاسے توں کھلا ہونا ایس گل دی علامت اے کہ سکھ مت بندشاں نوں ردّ کردا اے۔ چرنجیت سنگھ لئی، سنگِ بنیاد دی رسم اوہ پہلا لمحہ اے جتھے فنِ تعمیر اخلاقی درس وچ ڈھل جاندا اے، تے پتھر، پانی تے خلا روحانی معنی دا روپ اختیار کرلیندے نیں۔

دلجیت سنگھ سدھو، ہندوستان توں، تاریخی لچک نوں اجاگر کردے ہوئے دسیا کہ سری دربار صاحب کئی وار حملے دا شکار ہویا تے دوبارہ تعمیر ہویا، پر سکھ ہمیشہ ایس دی بحالی لئی واپس آئے کیونکہ اصل بنیاد اجتماعی ملکیت نوں ظاہر کردی اے۔ اوہناں دسیا کہ گورو صاحب نے دربار صاحب بادشاہاں یا اشرافیہ لئی نہیں بنایا، بلکہ سنگت لئی بنایا۔ ایس وجہ توں صدیاں تک عام سکھاں نے تباہی دے باوجود ایس دی تعمیر وچ حصہ پایا۔ دلجیت سنگھ سدھولئی، سنگِ

بنیاد دی رسم ایہہ یاد دلا ندی اے کہ سکھ تاریخ صرف بقا بارے نہیں، بلکہ ذمہ داری بارے اے۔

ڈاکٹر ہرمیت کور، ہندوستان توں، سنگِ بنیاد دی تقریب نوں سماجی اخلاقیات تے صنفی مساوات دے نظریے نال جوڑیا۔ اوہناں دسیّا کہ سری دربار صاحب دی کھلی فضا سکھ تعلیمات دے مطابق مرداں تے عورتاں دے برابر وقار نوں اجاگر کردی اے۔ اوہناں زور دتا کہ جے کوئی مسلمان سنگِ بنیاد رکھ سکدا اے، تے سکھ مت وچ کوئی عورت، ذات یا پست پس منظر رکھن والا روحانی مقام توں محروم نہیں ہو سکدا۔ ایس دا مطلب اے کہ بنیاد دی رسم صرف ایک رسم نہیں، بلکہ اک اخلاقی عہد اے......جو سکھاں نوں اپنی برادری وچ ناانصافی تے امتیاز نال مقابلہ کرن دا پابند کردا اے۔

مندیپ کور، ہندوستان توں، نوجواناں نال ورثے دی ترسیل بارے گل کیتی۔ اوہناں دسیّا کہ بہت سارے نوجوان جذباتی طور تے سری دربار صاحب نال جڑے ہن، پر اوہناں نوں ایس دی اصلی کہانی دا علم نہیں۔ اوہناں دسیا کہ سنگِ بنیاد دی تقریب خاص طور تے عاجزی تے تکثیریت دا سبق دیندی اےپی نوجواناں نوں صرف علامتی پہچان نہیں، بلکہ بامقصد پہچان ملدی اے۔ ایس لئی، دربار صاحب صرف یاترا دا مقام نہیں، بلکہ اک زندہ کلاس روم ہونا چاہیدا اے، جتھے آن والی نسل سکھ اقدار نوں عملی طور تے دیکھ سکے تے سکھ سکے۔

کُلجیت کور، ہندوستان توں، سکھ زندگی وچ اجتماعی یادداشت دے کردار بارے گل کیتی۔ اوہناں دسیّا کہ سنگِ بنیاد دی تقریب صرف کتاباں وچ یاد نہیں رکھی جاندی، بلکہ کیرتن توں لے کے لنگر تے یاترا تک روزمرہ دی مشقاں وچ زندہ رہندی اے۔ اوہناں زور دتا کہ جدوں سکھ سری دربار صاحب وچ جھکدے نیں، اوہ صرف گورو گرنتھ صاحب دا احترام نہیں کردے، بلکہ برابری تے کھلے پن دی اصل روح دا وی احترام کردے نیں، جو پہلا پتھر رکھن دے وقت سرایت کر گئی سی۔ ایس توں ایہہ صاف ہوندا اے کہ سکھ مت وچ یادداشت زندہ رہندی اے، محفوظ شدہ دستاویزات وچ نہیں۔

دلجیت سنگھ ورک، یوکے توں، جدید پہچان تے قیادت اُتے زور دتا۔ اوہناں دسیّا کہ آج دے سکھ نوجوان مقصد دی تلاش وچ نیں، تے سنگِ بنیاد دی تقریب اک مضبوط نمونہ پیش کردی اے: قیادت جو خدمت تے مبنی ہووے، غلبے تے نہیں۔ اوہناں گورو ارجن دیو جی دے انتخاباں نوں سنگِ بنیاد دی تقریب وچ آج دے قیادت دے بحراناں نال جوڑیا، تے دسیّا کہ عاجزی تے اخلاقی حوصلہ ہن وی سب توں مضبوط اختیار دا روپ رکھدے نیں۔

موہن سنگھ، یوکے توں، سکھ پنتھ دے تاریخی تسلسل بارے گل کیتی۔ اوہناں دسیّا کہ سنگِ بنیاد رکھن نال اک روحانی مرکز وجود وچ آیا، جو ہجرت تے نقل مکانی دے باوجود بھائی چارے نوں اکٹھا رکھدا اے۔ اوہناں زور دتا کہ جدوں دنیا وچ کتے وی سکھاں نوں الجھن دا سامنا ہوندا اے، اوہ جذباتی طور تے سری دربار صاحب ول رجوع کردے نیں‌پی کیونکہ ایس دی بنیاد افراتفری بھری دنیا وچ استحکام دی نمائندگی کردی اے۔

کلویر سنگھ، ہندوستان توں، نچلی سطح تے سنگت دے نقطہ نظر توں موضوع تک رسائی بارے گل کیتی۔ اوہناں کہیا کہ دربار صاحب عام سکھاں دا اے، اداریاں یا اشرافیہ دا نہیں۔ اوہناں شرکاء نوں یاد دلایا کہ گورو صاحب نے عام سنگت نوں دربار صاحب دی تعمیر، خدمت تے حفاظت وچ شامل ہون لئی بلایا۔

ڈاکٹر ذوالفقار کاظمی، یو ایس اے توں، اک طاقتور بین المذاہب تے عالمی اخلاقیات دا نظریہ لے کے آئے۔ واشنگٹن توں گل کردے ہوئے، اوہناں سنگِ بنیاد دی تقریب نوں جدید دنیا وچ پولرائزیشن تے جدوجہد نال جوڑیا۔ اوہناں دسیّا کہ اک مسلمان سنت نے سکھاں دی عبادت گاہ دی بنیاد رکھنا صرف تاریخ نہیں، بلکہ ایہہ 21ویں صدی وچ باہمی بقاء دا نمونہ اے۔ اوہناں دلیل دتی کہ عالمی امن لئی ایہو جیہی اخلاقی سوچ دی لوڑ اے۔ اوہناں مطابق، سری دربار صاحب بغیر کسی خوف دے ایمان دی جنوبی ایشیا وچ سب توں مضبوط مثالاں وچوں اک اے۔

پروفیسر (ر) ڈاکٹر عبدالرزاق شاہد، ڈائریکٹر ڈبلیو سی پی، ویبنار دا اختتام کردیاں ہوئیاں سارے حاضرین دی فعال شرکت دی تعریف کیتی۔

❁❁❁

بھارتی آئین دا دِن اقلیتاں لئی بلیک ڈے

بین الاقوامی ویبی نار 26 جنوری 2026ء

ڈاکٹر رزاق شاہد نے ویبینار دا آغاز ایس گل نال کیتا کہ برصغیر وچ تقسیم ہندتوں بعد اقلیتاں نے تاریخی تے موجودہ جدوجہد دا سامنا کیتا ہے۔ جدوں کہ بھارت نے اک آئین اپنایا جیہڑا اقلیتاں دے حقوق دی ضمانت دا دعویٰ کردا ہے، زمین حقائق ایہہ دسدے ہن کہ اقلیتاں نوں انتظامی ظلم، امتیازی سلوک تے بنیادی حقوق توں انکار دا سامنا کرنا پیا۔ اوہناں دی گل بات دے اہم نکات:

☆کشمیر وچ، اقلیتاں نوں 1948ء توں سیاسی پسماندگی، محدود نقل وحرکت، ہراساں کیتا جانا تے انسانی حقوق دیاں خلاف ورزیاں دا سامنا اے۔

☆پنجاب دی تقسیم دے نتیجے وچ نقل مکانی، جائیداد دا نقصان، تے اقلیتاں لئی سماجی تے سیاسی چیلنجز، ثقافتی تے مذہبی برادریاں نوں متاثر کیتا۔

☆مذہبی اقلیتاں جنہاں وچ عیسائی، سکھ تے مسلمان شامل نیں، عبادت گاہاں تے حملے، جبری تبدیلی، سماجی طور ہراساں کیتا جانا تے اخراج دا سامنا کردیاں نیں۔

☆قانونی تے آئینی تحفظات کاغذ تے موجود نیں، پر اقلیتاں اکثر ملازمتاں، تعلیم، سیاست تے اقتصادی مواقع وچ برابری توں محروم رہندیاں نیں۔

☆ثقافتی تے مذہبی حقوق اکثر نظرانداز کیتے جاندے یا ایہناں دی خلاف ورزی کیتی جاندی اے، کجھ علاقیاں وچ اقلیتاں نوں اپنی روایات تے آزادی نال عمل کرن توں روکیا جاندا اے۔

ڈاکٹر شاہد نے زور دِتا کہ بھارت اپنے آپ نوں بین الاقوامی سطح تے اقلیتاں دے حقوق دا محافظ ظاہر کردا اے، حالانکہ اقلیتاں منظم طریقے نال مظلوم، غیر محفوظ تے سماجی طور پسماندہ نیں۔

ڈاکٹر اقبال چاولہ، ڈین، پنجاب یونیورسٹی، نے گل کردیاں دسیا کہ بھارت دا آئین نظریاتی طور تے مضبوط پر عملی طور تے اقلیتاں دے تحفظ وچ ناکام اے۔ ایس گل نُوں وی واضح کیتا کہ پاکستان اقلیتاں نُوں مکمل حقوق دیندا اے، جیہناں وچ مذہب، تعلیم تے ثقافتی اظہار دی آزادی شامل اے۔ اوہناں ایس گل تے وی زور دِتا کہ بھارت وچ اقلیتاں غیر محفوظ نیں، اوہناں دی سیاسی نمائندگی، اقتصادی وسائل تے مساوی مواقع تک رسائی محدود اے۔

دلجیت ورک، نے ویبینار نال گل کردیاں کہیا کہ بھارت دا مقصد اِک ہندو اکثریتی ریاست بنا اے، جیہڑا سیکولرزم تے مساوات نُوں متاثر کردا اے۔ اوہناں دسیا کہ ثقافتی تے سماجی شعبیاں وچ اقلیتاں تے منظم ظلم کیتا جاندا اے۔ اوہناں گل کردیاں ایہہ وی دسیا کہ کئی علاقیاں وچ اقلیتاں آزادی نال اپنے مذہب یا ثقافت تے عمل نہیں کرسکدیاں۔

بیرسٹر اوسِن (جاپان) نے اقلیتی جدوجہد بارے گل بات دی حمایت کیتی۔ بین الاقوامی بیداری تے وکالت دی ضرورت تے زور دِتا۔ کیوں جے بھارت وچ اقلیتاں نُوں حقیقی آزادی، مساوات تے تحفظ توں محروم رکھیا جاندا اے۔

اجیت سنگھ، نے بھارت وچ سیاسی تے معاشی امتیاز بارے گل بات کیتی۔ اوہناں کہیا کہ اقلیتاں اکثر فیصلہ سازی، عوامی خدمات تے روزگار دے منصفانہ مواقع توں باہر رہندیاں نیں۔

ڈاکٹر ہرمیت کور، نے بھارت وچ سماجی، اقتصادی تے سیاسی امتیاز تے گل بات کیتی۔ جیہدے وچ تعلیم وچ رکاوٹاں، ملازمت دے محدود مواقع تے ثقافتی طریقیاں نال لاحق خطرات شامل نیں۔ اوہناں نے اقلیتاں دے حقوق دے تحفظ لئی بین الاقوامی وکالت دی اہمیت تے زور دِتا، کیوں جو آئینی قوانین عملی طور تے لاگونہیں نیں۔

نعیم طاہر ، نے بھارت وچ اقلیتاں دے حقاں دی خلاف ورزی تے مسائل بارے جانکاری سانجھی کیتی۔ اوہناں کہیا کہ اقلیتاں نُوں روزگار، تعلیم تے سیاسی نمائندگی وچ نظامی امتیاز دا سامنا اے۔ اقلیتاں نُوں گرجا گھراں، گوردواریاں تے مسجداں تے حملے، جبری تبدیلی، تے مذہبی رسماں تے پابندیاں دا وی سامنا کرنا پینداا ے۔ اقلیتی برادریاں نُوں اکثر تہواراں، ثقافتی رسماں تے ورثے دیاں سرگرمیاں ازادی نال کرن توں روکیا جاندا اے۔ اوہناں کہیا کہ ملازمتاں، کاروبار تے سرکاری فائدے تک محدود رسائی اقلیتاں دے معاشی حقاں دی کھلی خلاف ورزی اے۔ اِنجے ای اقلیتاں نُوں سکولاں، کالجاں وچ داخلے، وظائف تے اعلیٰ تعلیم تک رسائی توں وی روکیا جاندا اے۔ قانون ساز اداریاں وچ اقلیتاں دی گھٹ نمائندگی تے پالیسی سازی وچ اوہناں دیاں اوازاں اکثر نظر انداز کیتیاں جاندیاں نیں۔

ویبینار وچ اقلیتاں دے نال بھارتی حکومت دے رویے دا تنقیدی جائزہ لیا گیا۔ منظم ظلم، مساوات توں انکار، مذہبی تے ثقافتی امتیاز تے غیر محفوظ ہون نُوں اُجاگر کیتا۔ شرکاء نے عالمی بیداری، وکالت تے بین الاقوامی مداخلت نُوں یقینی بنائے جان تے زور دِتا۔ تاں جو اقلیتاں دے حقاں دا احترام تے تحفظ عملی تے کیتا جاوے نہ کہ صرف قانون وچ لکھیا گیا ہووے۔

۞۞۞

ورلڈ پوئٹری ڈے

بین الاقوامی ویبی نار 22 مارچ 2026ء

عالمی یوم شاعری منان لئی اک بین الاقوامی ویبینار بعنوان ''امن تے دوستی دا پیغام'' دا انعقاد کیتا گیا، جس وچ دنیا بھر توں شاعراں، دانشوراں تے فنکاراں نوں اکٹھا کیتا گیا۔ ایس تقریب دا مقصد شاعری دی آفاقی زبان دے ذریعے امن، ہم آہنگی تے دوستی نوں فروغ دینا سی۔ ایس نے ثقافتی تبادلے تے ادبی اظہار لئی اک متحرک پلیٹ فارم دے طور تے کم کیتا۔

ویبینار دا انعقاد ورلڈ سنٹر فار پنجابی نے ادارے دے ڈائریکٹر ڈاکٹر عبدالرزاق شاہد دی سربراہی وچ کیتا۔ اوہناں نے رلتیاں دا تعارف کروایا تے ویبینار دی میزبانی کیتی۔ اوہناں نے شروعاتی بیان وچ تقسیم نُوں ختم کرن تے عالمی اتحاد نُوں فروغ دین وچ شاری دے کردار اُتے چانن پایا۔اوہناں نے ایہہ گل زور نال کہی کہ شاعری عیش وعشرت نہیں بلکہ ٹٹے پھُٹے وقتاں وچ اک ضرورت اے، جو دِلّاں دے درمیان اک پل دا کم کردی اے، جیہڑا سیاست اکثر جوڑن وچ ناکام رہندی اے۔

امن بیر سنگھ دھامی، انڈیا، سیشن وچ اک تازہ، پرجوش آواز لے کے آئے۔ اوہناں دی شاعری نوجوان امید دی عکاسی کردی سی، پر ایہہ ثقافتی جڑھاں نال منسلک سی۔ ایس نے سرحداں توں باہر اتحاد اُتے توجہ مرکوز کیتی، امن نوں اک تجریدی خیال نہیں بلکہ روزمرہ دی ذمہ داری دے طور تے پیش کیتا۔

ہردیال سنگھ حیتا، انڈیا، نے زندہ تجربے نال جڑی گہری عکاس شاعری پیش کیتی۔ اوہناں دے الفاظ روایت تے جدوجہد دا وزن رکھدے نیں، سامعین نوں یاد دلاوندے نیں کہ امن محنت نال حاصل کیتا جاندا اے تے ایہنوں اجتماعی دانش دے ذریعے محفوظ رکھنا چاہیدا اے۔

راول پشپ سنگھ دی شراکت ادبی خوبصورتی نال بھرپور سی۔ اوہناں دا شاعرانہ اظہار فلسفیانہ گہرائی ول جھکدا اے، انسانی جذبات تے تعلقات نوں اک بہتر، تقریباً کلاسیکی لمس دے نال تلاش کردا اے۔

گردیش کور گریوال، کینیڈا نے اک ڈائیاسپورا نقطہ نظر پیش کیتا، جس نے پرانی یاداں نوں جدید حقائق نال ملایا۔ اوہناں دی شاعری ہجرت دے جذباتی فاصلے نوں اجاگر کردی اے، ایس گل نوں مضبوط کردی اے کہ ثقافتی شناخت تے انسانیت نال محبت غیر متزلزل اے۔

کلوندر سنگھ گکھڑ، انڈیا، نے ایسی شاعری پیش کیتی جو سماجی طور تے شعوری تے سوچ والے انداز دی سی۔ اوہناں دے کم نے معاشرتی تقسیم نوں دور کیتا تے سامعین نوں ایہہ سوچن تے مجبور کیتا کہ تعصب نوں چھڈ کے سب نوں شامل کرنا قبول کیتا جائے۔

عظیم شیکھر، انڈیا، دا انداز اظہار بہت اثر انگیز سی۔ اوہناں دی شاعری وچ مضبوط جذبات موجود سن، جیہڑے ہم آہنگی تے تنازعات دی انسانی قیمت اُتے توجہ دیندے سن، تے جیہناں نے سامعین نوں ایہہ سکھیا دِتی کہ تقسیم دے وقت ہمدردی دا انتخاب کرنا ضروری اے۔

بلدیو سنگھ بالی، انڈیا، نے اپنی شاعری نال رلتیاں دا دھیان اپنے ول کھچیا۔ اوہناں دی شاعری انسانیت، عاجزی تے مشترکہ وجود دے موضوعات نال گونجی۔ جیہنوں اوہناں نے پُرسکون پر طاقتور انداز وچ پیش کیتا۔

رمندیپ کور رامی، انڈیا، دی آواز اپنے جذباتی خلوص

لئی نمایاں سی۔ اوہناں دی شاعری محبت، ہمدردی تے انسانی رشتیاں دی خاموش طاقت دے گرد گھمدی اے، جیہڑی امن بارے نرم پر اثر انگیز سوچ پیش کردی اے۔

سجان سنگھ سجان، کینیڈا، نے کثیر ثقافتی نمائش دے ذریعے اک عالمی نقطہ نظر پیش کیتا۔ اوہناں دی شاعری نے دنیا نوں جغرافیائی حداں دے باوجود اک مشترکہ گھر دے طور تے دکھا کے، تنوع وچ اتحاد اُتے زور دِتا۔

مندیپ کور، اِنڈیا، دی شاعری من موہک سی۔ اوہناں نے روزمرہ دے انسانی جذبات تے تعلقات اُتے توجہ دِتی۔

ڈاکٹر ہرمیت کور، انڈیا، نے علمی گہرائی نال شاعرانہ خوبصورتی پیش کیتی۔ اوہناں دا کم ادب دی علمی سمجھ نوں ظاہر کردا اے، تے ایہہ جذباتی طور اُتے وی آسان سی، ایس طرح شاعری نوں فن تے سوچ دوناں دے طور تے مضبوط بنایا۔

ڈاکٹر رویندر کور بھاٹیہ، ہندوستان، نے علمی بصیرت تے شاعرانہ حساسیت دا متوازن امتزاج پیش کیتا۔ اوہناں دے مظاہر نے معاشریاں دی تشکیل تے ہمدردی نوں پروان چڑھاؤن وچ ادب دے کردار نوں اجاگر کیتا۔

عمران شوکت علی، گلوکار، پاکستان، نے ویبینار وچ موسیقی دی روح شامل کیتی۔ اوہناں دی کارکردگی صرف تفریح نہیں سی‌؛ ایس نے تقریب دے جذباتی پیغام نوں ودھایا۔ موسیقی تے شاعری بغیر کسی رکاوٹ دے آپس وچ جڑ گئے، اتحاد تے مشترکہ ثقافت دا دیرپا تاثر چھڈیا۔

گل سکھمندر، کینیڈا، اپنی شاعری نوں تال تے گانے والے انداز وچ پیش کردے نیں۔ اوہ ثقافتی تسلسل تے عالمی امن اُتے زور دیندے ہوئے ڈائیاسپورک آواز پیش کردے نیں۔ اوہناں دے الفاظ وچ وراثت دا فخر تے ساریاں قوماں وچ ہم آہنگی دا مستقبل دا نظریہ موجود سی۔

ڈاکٹر عبدالرزاق شاہد نے تمام مقررین تے شرکاء دا اوہناں دے قیمتی تعاون تے شکریہ ادا کیتا۔ اوہناں کہیا کہ ایس طرح دے اجتماعات ثقافتی مکالمہ، ادبی تخلیقی صلاحیتاں تے شاعری دی اہمیت بارے شعور ودھاندے نیں۔

۞۞۞

شہیدی دیہاڑا: سردار بھگت سنگھ

بین الاقوامی 23 مارچ 2026ء

ورلڈ سینٹر فار پنجابی ولوں شہید سردار بھگت سنگھ دی زندگی، اوہدے انقلابی نظریے تے پائیدار ورثے نوں یاد کرن لئی اک بین الاقوامی ویبینار دا اہتمام کیتا گیا۔ ایس تقریب وچ سکالرز، مؤرخین، شاعراں تے کارکنان نے بھگت سنگھ نوں صرف اک آزادی دے مجاہد دے طور تے ای نہیں بلکہ اک گہرے مفکر، فلسفی تے سماجی انصاف دے ویژن والے بندے دے طور تے پیش کیتا۔ پاکستان، بھارت، کینیڈا، برطانیہ تے امریکہ توں آئے ہوئے شرکاء نے بھگت سنگھ دے خیالات دی عالمی اہمیت نوں اُجاگر کردیاں اک بھرپور تے متنوع بحث وچ حصہ لیا۔

ویبینار دا اہتمام تے میزبانی ڈاکٹر عبدالرزاق شاہد، ڈائریکٹر ورلڈ سینٹر فار پنجابی نے کیتی۔ اپنے شروع دے کلمات وچ اوہناں نے بین الاقوامی پینل تے سامعین دا دلوں خیرمقدم کیتا تے ایہہ گل دسی کہ سردار بھگت سنگھ صرف اک قوم دا ہیرو نہیں بلکہ پوری انسانیت دا سانجھا سرمایہ اے۔ اوہناں ایہہ وی دسیا کہ بھگت سنگھ دی جدوجہد صرف سیاسی آزادی لئی نہیں سی، بلکہ ناانصافی، ظلم تے ذہنی غلامی دے خلاف وی سی۔ ڈاکٹر شاہد نے بھگت سنگھ نوں بہادری تے علم دا وکھرا ملاپ قرار دِتا تے ایہہ وی آکھیا کہ اوہناں نوں پڑھن، لکھن تے سوچن دا بڑا شوق سی۔ آخر وچ اوہناں نے کہیا کہ اج دی نسل دی ذمہ داری اے کہ اوہ ایس ورثے نوں مکالمے، تحقیق تے ثقافتی سانجھے ذریعے نال محفوظ رکھن۔

کلیدی مقرر سردار جگموہن سنگھ، جیہڑے شہید بھگت سنگھ دے حقیقی بھتیجے نیں، اوہناں نے ویبینار وچ سب توں زیادہ اثر والی تے جذباتی تقریر کیتی۔ اوہناں نے بھگت سنگھ دی زندگی بارے اک ذاتی پر نال نال تاریخی حقیقتاں تے مبنی بیان دِتا۔ اوہناں نے ایہہ گلاں دسیّاں:

☆ خاندانی ماحول جس نے بھگت سنگھ دی شروع توں سیاسی سوچ نوں بنان وچ کردار ادا کیتا

☆ پنجاب، خاص کر لاہور، دا انقلابی سرگرمیاں دے مرکز دے طور تے کردار

☆ گھٹ عمر وچ بھگت سنگھ دی پختہ سوچ، خاص طور تے دنیا بھر دی انقلابی لکھت پڑھت نال اوہناں دی دلچسپی

☆ سیکولرزم، سوشلزم تے برابری نال اوہناں دی وابستگی

جگموہن سنگھ نے زور دِتا کہ بھگت سنگھ صرف غصے نال نہیں بلکہ اک صاف نظریے دے نال کم کر رہے سن۔ اوہناں نے بھگت سنگھ دیاں لکھتاں دی وی گل کیتی، جیہڑیاں مذہب، انقلاب تے ریاستی طاقت بارے اوہناں دے خیالات نوں ظاہر کردیاں نیں، تے اوہناں نوں ''اپنے وقت توں اگے دا مفکر'' قرار دِتا۔ اوہناں نے بھگت سنگھ دے آبائی ورثے دی حفاظت دی اہمیت تے وی گل کیتی، تاریخی تھاواں دی لاپروائی تے تشویش ظاہر کیتی تے حکومتاں تے عوامی اداریاں نوں اپنی ذمہ داری نبھان لئی آکھیا۔ آخر وچ اوہناں نے ایہہ نتیجہ کڈھیا کہ بھگت سنگھ دی اصل میراث ناانصافی دے خلاف سوال اٹھانا تے سچ تے ڈٹے رہنا اے، جیہڑیاں قدراں اج وی بہت اہم نیں۔

سردار دلجیت سنگھ ورک، یوکے، نے ایہہ گل واضح کیتی کہ کِویں بھگت سنگھ مزاحمت دی عالمی علامت بن چکے نیں۔ اوہناں نے ایہہ وی آکھیا کہ اوہناں دی سوچ تے نظریہ دنیا بھر دیاں مظلوم قوماں نال جڑدا اے، جس وجہ نال اوہ اک بین

الاقوامی انقلابی رہنما بن گئے نیں۔

کلوِندر سنگھ گکھل، انڈیا، نے بھگت سنگھ دے سیاسی نظریے تے گل کیتی، خاص طور تے اوہناں دی سوشلزم نال وابستگی تے زور دِتا۔ اوہناں سمجھایا کہ بھگت سنگھ اک ایسے معاشرے دا خواب دیکھدے سن جتھے طبقاتی استحصال نہ ہووے تے انصاف تے برابری قائم ہووے۔

پروفیسر گوردیپ سنگھ، کینیڈا، نے بھگت سنگھ دی فکری سوچ دا اک علمی تجزیہ پیش کیتا۔ اوہناں نے ایس گل اُتے زور دِتا کہ بھگت سنگھ دا تعلق مغربی تے مشرقی فلسفیاں دیاں روایتاں نال وی سی۔ اوہناں دلیل دِتی کہ بھگت سنگھ نوں صرف اک شہید دے طور تے نہیں بلکہ اک سیاسی فلسفی دے طور تے وی سمجھنا چاہیدا اے۔

گل سکھمندر، کینیڈا، نے شاعری دے ذریعے خراجِ عقیدت پیش کیتا، جس وچ بھگت سنگھ دی قربانی دیاں گہریاں جذباتی کیفیتاں نوں بیان کیتا۔ اوہناں دیاں نظماں وچ ہمت، شہادت تے ہمیشہ یاد رہن والے موضوع شامل سن، جیہڑیاں سامعین نال اک مضبوط جذباتی تعلق بنا گئیاں۔

بلدیو سنگھ بالی، انڈیا، نے بھگت سنگھ دیاں انقلابی سرگرمیاں دی تاریخی کہانی نوں تفصیل نال بیان کیتا، تے اوہناں اہم واقعات تے روشنی پائی جیہڑے آزادی دی جدوجہد وچ اہم سن۔ اوہناں زور دِتا کہ تاریخ نوں اصل سیاق و سباق وچ سمجھنا بہت ضروری اے۔

چرندیپ کور، انڈیا، نے نوجواناں اُتے بھگت سنگھ دے اثر دی گل کیتی تے آکھیا کہ اوہناں دی زندگی اج وی نوجوان نسل نوں سوچن تے بہادری نال قدم چکن لئی حوصلہ دیندی اے۔

گرچرن سنگھ، انڈیا، نے زور دِتا کہ اج دے معاشرے وچ بھگت سنگھ دے نظریات نوں اپنانا چاہیدا اے۔ اوہناں آکھیا کہ اصل خراج صرف نعرے لگانا نہیں بلکہ اوہناں دے انصاف تے برابری والے اصولاں تے عمل کرنا اے۔

کاظم منظور، پاکستان، نے پنجاب دی سانجھی ثقافت تے تاریخ دی گل کیتی جو سرحداں توں اُتے اے۔ اوہناں زور دِتا کہ بھگت سنگھ اک ایہو جیہی شخصیت اے جو لوکاں نوں سیاسی فرقاں توں ہٹ کے اکٹھا کردی اے۔

پروفیسر نگہت خورشید، پاکستان، نے علمی انداز وچ بھگت سنگھ دی انقلابی سوچ دا جائزہ لیا۔ اوہناں دیاں لکھتاں نوں اہم علمی خزانہ قرار دِتا جو نوآبادیاتی تحریکاں نوں سمجھن وچ مدد دیندیاں نیں۔

گردیش کور گریوال، کینیڈا، نے شاعری سنائی تے بھگت سنگھ دی قربانی نوں خراج پیش کیتا۔ اوہناں دی پیشکش نے ویبینار وچ گہرا جذباتی تے ثقافتی رنگ بھر دِتا۔

جرار حسین، امریکہ، نے بھگت سنگھ دے نظریے دی عالمی اہمیت بارے گل کیتی تے ایہنوں آج دے دور دیاں جدوجہداں نال جوڑیا، جیویں انصاف، انسانی حقوق تے اظہار دی آزادی۔

ڈاکٹر عبدالرزاق شاہد نے سارے مقررین تے شرکاء دا شکریہ ادا کیتا۔ اوہناں آکھیا کہ ایہو جیہیاں بیٹھکاں ثقافتی مکالمہ، ادبی تخلیق تے شاعری دی اہمیت بارے شعور نوں فروغ دیندیاں نیں۔

۞۞۞

ماں بولی جگت دیہاڑ دے موقع تے

ماں بولی دا گیت

ڈاکٹر عبدالرزاق شاہد

ماں پنجابن میری جان پنجابی اے
سچ مچ، میرا تے ایمان پنجابی اے

ماں پنجابن میری جان پنجابی اے
سچ مچ، میرا تے ایمان پنجابی اے

وارث، باہو، بلّھا، میاں، شاہ حسین
مولوی،ہاشم شاہ، فرید دلاں دا چین
صوفی شاعراں دا فرمان پنجابی اے

سچ مچ میرا تے ایمان پنجابی اے
ماں پنجابن میری جان پنجابی اے

چڑھا دن جوں روشن ،ویکھن پئے انھے
ایہ گل وکھری، کوئی منے نہ منے
ادھیوں بہتا پاکستان پنجابی اے

سچ مچ میرا تے ایمان پنجابی اے
ماں پنجابن میری جان پنجابی اے

چار چوفیرے، خشبو ہُلدی جاندی اے
بولیاں مونہ وچ مشری گھلدی جاندی اے
مِٹھی سبھ توں ودھ زبان پنجابی اے

سچ مچ میرا تے ایمان پنجابی اے
ماں پنجابن میری جان پنجابی اے

سانبھ رکھی اےموتیاں بھری بھڑولی میں
کیویں بولاں شاہدؔ، اوبڑ بولی میں
میری مٹی دا احسان پنجابی اے

ماں پنجابن میری جان پنجابی اے
سچ مچ میرا تے ایمان پنجابی اے